

KADRO VE BÜYÜK DOĞU DERGİLERİNİN CUMHURİYET SONRASI İNKILÂPLARI ÇERÇEVESİNDE MODERNLEŞMEYE BAKIŞ AÇILARI VE BASIN İLİŞKİLERİ

Fatma Nisan*

ÖZET

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde 'inkılâp' adı altında önemli modernleşme hareketleri gerçekleştirilmiştir. Modernleşme ilk olarak siyasi hayatta gerçekleşmiş daha sonraki aşamalarda ise, sosyal hayatın her alanına yayılmıştır. Genç Türkiye'deki bu gelişmeler, dönemin Türk basınında önemli bir yer işgal etmiştir. Basının bir kanadı inkılâpları desteklerken diğer kanadı ise, değişime karşı muhalif bir tavır takınmıştır. Bu çalışmada, Cumhuriyet sonrasında tek parti döneminde farklı dönemlerde yayımlanmış olan Kadro ve Büyük Doğu dergilerinin modernleşme hareketine bakış açıları ve basın ilişkileri incelenmiştir. Bu çerçevede 'Büyük Doğu' dergisinin, 1943-1951, Kadro dergisinin ise, 1932-1935 yılları arasındaki sayıları taranmıştır. Bu dönemlerde yapılmış olan taramada modernleşmenin dergilerde nasıl kurgulandığı, işlendiği ve nasıl temsil edildiği betimsel çözümleme yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre; Büyük Doğu dergisi, inkılâp hareketlerine karşı muhalif bir duruş sergilerken Kadro dergisi, inkılâp hareketlerinin en büyük destekçisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadro, Büyük Doğu, modernleşme, basın ilişkileri

A COMPARISON OF THE STANCES OF THE KADRO AND BÜYÜK DOĞU JOURNALS TOWARDS THE REPUBLICAN REVOLUTIONS

ABSTRACT

After the Turkish War of Independence, essential modernisation action has been conducted as revolutions. Modernisation first occurred in political life and then diffused into all areas of social life. These developments in young Turkey occupied a significant place in the Turkish press. While a wing of the press supported the revolutions, another section took an oppositional stance. This paper studied the stance towards the modernisation movement and press relationships of two journals published in two different eras of the single party era after the republic. Büyük Doğu (The Great East) issues printed between 1949-1951 and Kadro (Cadre) issues printed between 1932-1935 were reviewed for this objective. The review studied by descriptive analysis how modernism was constructed, treated and represented in these journals of their respective eras. According to the results, Kadro has been the biggest supporter of the revolutionary movement while Büyük Doğu has exhibited an oppositional stance against the revolutionary movement.

Keywords: Kadro, Büyük Doğu, modernisation, press relationships

* Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi

GİRİŞ

İlkel çağlarda ortaya çıkan her yeni icat veya keşif, insanlığa modern bir hayatın kapılarını açmıştır. Dolayısıyla günümüzde ilkel olarak görülen o icat ve keşifler, o dönemin koşullarında bugünün modernliği seviyesindedir. Her yüzyılın insanlığa, kültürel, ekonomik, siyasi, edebi ve sosyal yönlerden mutlak surette çok sayıda katkısı olmuştur. “Modernlik, ilk önce geçmişin yıkılmasına, özgürleşme ve açılmaya öncelik tanımış, daha sonra tarih ve ilerleme filozofları modernliğe olumlu bir içerik vermişlerdir” (Touraine 2002: 105).

Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde, bazı kurumları modernleştirme çabasıyla yapılan ıslahatlar ülkeyi çökmekten kurtaramamıştır. Kurtuluş Savaşı zafere kadar, Mustafa Kemal Atatürk tarafından tüm kurumlara yönelik olarak bir modernleştirme girişiminde bulunulmuş ve bu modernleştirme 'inkılâp' olarak adlandırılmıştır. Önce siyasi hayatta, saltanat ve halifeliğin kaldırılması ile cumhuriyet rejiminin kabul edilmesi gibi bir takım değişiklikler olmuş, daha sonra ise, inkılâplar sosyal hayatın her alanını kapsamıştır. Şapka Kanunu çıkarılmış, kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiş, ölçü birimleri ve tatil günleri değişmiş, tekke ve zaviyeler kapatılmış, Arap Harflerinden Latin Harflerine geçilmiş ve Soyadı Kanunu çıkarılmıştır. Bu dönemde Türkiye'de modernleşme çok hızlı bir şekilde ilerleme kat etmiştir.

Genç Türkiye'de gerçekleştirilen modernleştirme ve inkılâp hareketine basın bakış açısı nasıl olmuştur? Batı ülkelerinden alınan modern hayatı basın desteklemiş midir yoksa ona muhalif bir tavır mı takınmıştır? Bu çalışmada, bu soruların yanıtı, cumhuriyetten sonra, modernleşme girişimlerinin arttığı bir dönemde, boy gösteren iki dergi üzerinden bulunmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'de, özellikle sosyal yaşam alanında, gerçekleştirilen modernleştirme ve inkılâp hareketlerine karşı Türk basının takındığı tavrın incelenmesi amaçlanmıştır. İncelemeye tabi tutulan dergilerin ortak özelliği, her iki derginin de tek parti döneminde yayınlanmış olmasıdır. Bu dergiler, Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkarılmış olan 'Büyük Doğu' ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından çıkarılmış olan 'Kadro' dergileridir. Çalışmada her iki derginin inkılâplar çerçevesinde modernleşme ve basın ilişkileri betimsel çözümleme yöntemi ile irdelenmiş olup bu çerçevede 'Büyük Doğu' dergisinin, 1943-1951, Kadro dergisinin ise, 1932-1935 yılları arasındaki sayıları taranmıştır. Bu dönemlerde yapılmış olan taramada modernleşmenin dergilerde nasıl kurgulandığı, temsil edildiği ve işlendiği incelenmiştir.

1. MODERNLEŞMENİN TANIMI VE AMAÇLARI

Modern teriminin kökeninde Latince *modo* ve *hodie* sözcükleri bulunmaktadır; '*modo*' Latince '*son zamanlar*', '*tam şimdi*', ya da bugün de kullanıldığı biçimiyle '*moda*', '*hodie*' ise, '*bugün*' anlamına gelmektedir. Terim ilk defa beşinci yüzyılda

Latince '*modernus*' biçiminde Hıristiyan dönemi, Romalı ve paganı geçmişten ayırmak için kullanılmıştır. Ancak modernin bugünkü anlamı ile ilk kullanıldığı anlamı arasında tam bir karşıtlık bulunmaktadır. Her ikisinde de modern eskiden yeniye geçişe veya yeni olana işaret etmiştir, ancak ilk kullanıldığında eski dünya karanlık, putperest olarak nitelenmiş ve yeni ilk Hıristiyanlığın egemen olduğu dünya kastedilmiştir. Bugün kullandığımız anlamda modern ise ilk modernin yadsınması üzerine kurulmuştur. Bu açıdan, modern teriminin temelinde, Orta Çağ'da yeni, ancak geleneğe uymayanı karalamak için kullanılan *modernita* terimi de bulunmaktadır (Bağce 2004: 5; Ateş 2004: 64). Modern terimi, Avrupa'da hep yeni bir dönem bilincinin, Antik Çağ'da yaşayanlarla kendileri arasında yeniden gözden geçirilmiş bir ilişki kurduğu dönemlerde ortaya çıkmaktaydı; dahası, bu dönemlere, hep antik çağ, belli bir takım taklitlerle yeniden oluşturulması gereken bir model olarak görülmekteydi (Ateş 2004: 65). Modernin bir olgu haline gelmesini sağlayan modernleşme ise; eskimiş, köhnemiş bir tarihsel zaman diliminden ya da o öznel zaman diliminin belirgin teknolojik izlerinden daha gelişmiş bir aşamaya geçişi anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Sunay 2004: 116). Bu tanımın yanı sıra modernleşmeyle ilgili olarak yapılmış çok sayıda tanım bulunmaktadır. Ayhan, modernleşmeyi, insanlığın genel evrim çizgisi bakımından geri kalmış toplumların, gelişmiş toplumların geldikleri noktaya getirme çabası (2009: 42) şeklinde açıklarken Aydın ise, onu, geniş anlamda modern zihniyete göre toplumsal biçimlenmeyi, dar ve teknik anlamda ise, batı dışı toplumların, gelişmiş batı ülkelerinin ulaştıkları modern birikimi elde edilmeleri sürecini ifade etme (2009: 153) şeklinde tanımlamıştır. Geleneksel olarak nitelediği kültürlerle kendini karşıt olarak gösteren ve onları er geç dönüştürme tutkusuyla dopdolu olan modern kültür, diğer kültürler karşısında önce olduğu yere nispetle 'Avrupalılaşma' olarak adlandırılmıştır. Ancak Avrupalılaşma lokalliği nedeniyle evrensel iddialarına ters düştüğü için bir süre sonra terk edilmiş ve 'Batılılaşma' ifadesi ön plana geçmiştir. Doğu toplumları için 'batıcılık' kavramını kullanmak onur kırıcı olarak görüldüğünden, batılaşma kavramının kullanımı da çok uzun sürmemiştir. Böylelikle modernlik kavramı doğmuş ve bu kavram yeni, ileri, iyi çağrışımlarıyla yoğun bir biçimde kullanılmaya devam etmiştir (Aydın 2009: 10). "Modernite, 16.yüzyıl sonrasında bütün dünyada meydana gelen bir toplumsal hayat ve örgütlenme biçimidir" (Sevil 1999: 11). Berman, modernliğin bir takım tarihsel aşamalardan geçtiğini ifade etmiş ve bunları şu şekilde sıralamıştır: "Bunlardan ilk aşama; 16.yüzyılda başlayan Rönesans hareketlerinden 18.yüzyıl Aydınlanma hareketine kadar süren iki yüz yıllık dönem. İkinci aşama; 18.yüzyıl aydınlanmasından 20.yüzyıla kadar geçen iki yüzyıllık dönem ve üçüncü aşama; 20.yüzyıldan günümüze kadar süren dönemdir" (Berman 1992: 44).

Modernliğin başlangıcı, Orta Çağ sonrasına veya 16.yüzyılın başlarına işaret eder (Bağce 2004: 6). Modernliğin din, felsefe, ahlak, hukuk, tarih, ekonomi ve siyasetin eleştirisiyle başladığı kabul edilmektedir. Aklın 18.yüzyılda bilimsel araştır-

manın metodu olmaya başlaması, modernlik için farklı ve yeni bir sürecin başlamasına neden olmuştur. 17 ve 18.yüzyılın hızlı toplumsal hareketleri, Sanayi Devrimi, Rönesans ve Reform hareketleri, ulus devletin ortaya çıkması, kilisenin baskısının ve feodalitenin etkisinin azalması, özellikle kıta Avrupa'sında ulus-devletlerin ortaya çıkması gibi süreç ve olaylar, Avrupa eksenli bir modern çağın yaşanmasına imkân vermiştir. Bu tür hareketler, kilisenin eleştirilmesine neden olmuş ve bu durum, Avrupa'da modernleşme sürecini hızlandıran en önemli faktörlerden biri, tarihin ve kilisenin eleştirilmeye başlanması olarak görülmesini sağlamıştır (Ateş 2004: 68). 17 ve 18.yüzyıllarda Avrupa da ortaya çıkan Aydınlanma dönemi ile birlikte Akıl Çağı başlamıştır. Aydınlanma, aklın ve mantığın egemen olduğu bir dünya yaratmayı amaçlamıştır. Akıl ve mantık yoluyla gerçeğin bulunabileceği ve bu gerçeğin insana özgü kılınacağına inanılmıştır (Ateş 2004: 69). Dolayısıyla modernlik, ortaçağın dinsel anlayışı ile hesaplaşma ve onu reddetme biçiminde gelişmiştir (Bağçe 2004: 39). Böylelikle Michelet modernliği Rönesans'la birlikte başlayan ve 'dinden bağımsızlaşan' bir süreç olarak ortaya koymuştur (Ateş 2004: 65). Modern toplum ise; belirli bir insan tipini, insanın kendisi ve doğa ile olan ilişkisini kendine ait bir iktisadi yapılanmanın ve bu unsurların oluşturduğu toplumsal ilişkiyi ve iktisadi temel üzerine inşa edildiği düşünülen siyasi bir yapıyı öngörmektedir (Köker 2009: 39-40). Toplumsal modernleşme; sanayileşme ve teknolojinin yayılması, toplumsal yaşamda bilginin rolünün artması, ticaretin yayılması yoluyla geniş alanda ekonomik bütünleşmenin oluşması, kırdan kente geçiş ile zihinsel, kültürel ve yapısal değişikliği ifade etmek için kullanılmaktadır (Ateş 2004: 72). Modernleşme sonucunda, modern birey, modern toplum gibi nitelermeler ortaya çıkmıştır. Modern toplum; hukukun ön plana geçtiği, demokratik eğilimlerin yaşandığı, çoğulculuğun ve katılımcılığın var olduğu toplumlardır (Aydın 2009: 18). Modern toplum kavramı, belirli bir insan tipini, insanla doğa ve insanla insan arasındaki ilişkilerin belirli bir kavranış biçimini, belirli bir iktisadi ilişkiler sisteminin ve nihayet, genellikle bu öğelerin oluşturduğu toplumsal ve iktisadi temel üzerine bina edildiği düşünülen bir siyasal yapıyı içermektedir (Köker 2009: 40). Toplumsal açıdan düşünüldüğünde modern toplumda; nüfusun kentlerde toplanması, iş bölümünün yaygınlaşması sonucu istihdamın yüksek düzeyde ve fırsat eşitliğine dayalı olması, toplumda ki okuma-yazma oranının yüksek düzeye varması, kadın-erkek, kadın-toplum ilişkilerinin eşitlik yolunda yeni boyutlar kazanması, kol emeğinin yerini kafa emeğinin almaya başlaması, sağlık, konut ve diğer sosyal sorunların çözülmesi, haberleşmenin genişlemesi, toplumun çeşitli kademeleri arasında gelir farklarının azalması gibi özellikler bulunmaktadır (Ateş 2004: 73). Köker ise, modern toplumların özelliklerini; değişime ve yeniliğe açık, sırf kendisini değil, başkasını da tanımlamaya çalışan, geçmişten çok bugüne önem veren, planlamacı ve örgütlemeci bir mantığa sahip, çevresine egemen olmayı düşünen, bilimsel bilgiye ve teknolojiye daha çok önem veren bir toplum tipi (Aydın 2009: 29- 30) şeklinde sıralamıştır.

2. CUMHURİYETTEN SONRA TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME

Türkiye'de modernleşme, bir toplumsal değişme süreci olarak 17.yüzyıldan beri devam etmektedir. Osmanlı'nın son iki yüz yılında tartışılan ve bir kısmı uygulanan modernleşme projeleri cumhuriyet döneminde en somut biçimini almış, pratiğe dökülmüş ve bu çerçevede pek çok girişimde bulunulmuştur" (Aydın 2009: 167). Türkiye'de modernleşme çalışmalarının kökenleri Osmanlı zamanında atılmışsa da bu konuda çok fazla başarılı olunamamış ve dolayısıyla Türkiye'de ki modernleşme faaliyetlerinin cumhuriyet döneminde tam anlamıyla istenilen amaca ulaşıldığı söylenebilmektedir. "Modernleşme kavramı, Türkiye gibi dönüşüm sürecindeki toplumlarda oldukça esnek biçimde kullanılmakta ve açıklayıcılığını büyük ölçüde yitirmektedir. Türkiye'de hem batı dillerindeki özgün terimlerle hem de eski ve yeni Türkçedeki karşılıklarıyla kullanıldığı için kavram karmaşası artmıştır; bu nedenle, kullanılan terimler üzerinde bir uzlaşma sağlanmış değildir. 'Modern', 'modernlik', 'modernite', 'modernizm', 'post modernizm', 'post modernite', 'modernleşme', 'çağdaşlık', 'çağcılık', 'çağdaşlaşma', 'asrılık', 'asrileşme', 'muasırlaşma', 'batıllık' veya 'batılaşma' gibi değişik kullanım biçimleri bu karmaşıklığın bir işareti sayılabilmektedir" (Bağce 2004: 7). Türkiye'de farklı terimlerle tanımlanan modernleşme kavramı için en sık kullanılan terim 'batılaşma' olmuştur. Bu durum, batının teknik ve medeniyet ölçütlerinin temel gösterge alınarak toplumu çağdaşı bulunduğu batının ileri devlet ve gelişmiş toplumların seviyesine çıkarma (Ayhan 2009: 46-47) isteğinden kaynaklanmıştır. Batılaşma, genel olarak Osmanlı'da başlayıp cumhuriyet Türkiye'sinde yeni boyutlar kazanan, batı Avrupa'nın toplumsal ve fikrî gelişimini erişilmesi gereken bir hedef olarak gören yaklaşımdır. Bu görüş bazen ılımlı bir biçimde ortaya çıkmış, bazen de geleneksel kültür öğelerini eleştiren ve karşısına çıkan çok köktenci boyutlar kazanmıştır. Ancak sözcüğün kendisi daha çok batıyı her hususta örnek almak isteyenlerin yaklaşımını adlandırmak için kullanılmıştır (Mardin 2004: 9).

Kurtuluş Savaşı zaferinin mimarı Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin modernleşmesi sürecinin başarıyla sağlanmasında çok önemli görevler üstlenmiştir. "Modernleşme sınırsız bir kitleyi hedef alan ticaretin ve sanayinin yerel sınırları yıkarak ve çok geniş ölçekli evrenler inşa ederek büyük şehirlerin, yolların ve iletişim ağlarının insanın gerçek dünyasının sınırlarını değiştirmesi, büyütmesiyle birlikte gelir" (Bostancı 2002: 32). Türkiye'de de modernleşme birçok alanda devrim niteliğinde olmuştur. Modern duruma geçişi sağlayan, bilimsel devrim, siyasal devrim, kültürel devrim, teknik ve endüstriyel devrim gibi devrimler bulunmaktadır. Devrimlerin içselleştirilmesi toplumun modern olması için gerekliken asıl unsur mantık ve zihni değişikliğin gerçekleşmesidir (Jeanniere 1993: 16). Modern bireyler, cumhuriyetin modernleştirerek devşirdiği bireylerdir ve bunların topluma kazanımı için birçok inkılâbın yapılması gerekmiştir (Ayhan 2009: 53). Atatürk modernleşme sürecinde, akıyla hareket etmiş ve Türk toplu-

munun da bu şekilde hareket etmesini istemiştir. Atatürk'ün "Efendiler, Türkiye Cumhuriyetini tesis eden Türk halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Fakat ben sizin öz kardeşiniz, arkadaşımız, babanız gibi 'medeniyim' diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, fikriyle, zihniyetiyle medeni olduğunu ispat ve izhar etmek mecburiyetindedir" (Lewis 1988: 268) şeklindeki sözleri bu durumu örnekler niteliktedir. Atatürk'ün başka bir konuşmasındaki, "Modernleşme, toplumsal modernitenin kurumsal altyapısıdır; endüstrileşmeyi, pazar sistemlerinin oluşumunu, bilimsel devrimi, teknolojik ilerlemeyi ve ulus-devletin gelişimini ihtiva eder" (Çiğdem 2010: 72) şeklindeki ifadeleriyle modernleşmenin getirilerine dikkat çekmiştir.

Atatürk, Türkiye'nin çağdaş ülkeler seviyesine ulaşabilmesi için, kılık kıyafetin değiştirilmesi gerektiğine de inanmıştır. Atatürk'ün, "Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, aile hayatıyla, yaşayış tarzıyla medeni olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Medeni ve beynelmilel kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu iktisa edeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalılık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi şemsi serpuş, bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir" (Lewis 1988: 268) şeklindeki sözleri ile yine şapkanın kullanılmasının gerekliliği ile ilgili olan, "Efendiler, milletimizin başında cehil, gaflet ve taassubun ve terakki ve temeddün düşmanlığının alameti farikası gibi telakki olunan fesi atarak onun yerine bütün medeni alemce serpuş olarak kullanılan şapkayı giymek ve bu suretle, Türk milletinin, medeni hayatı içtimaiyeden, zihniyet itibariyle de, hiçbir farkı olmadığını göstermek bir lazıme idi" (Lewis 1988: 267) şeklindeki sözleri bu durumu örnekler niteliktedir. Dolayısıyla Atatürk, modernizasyonda sonuna kadar gidilmesinin gerekliliğine inanmış (Bingöl 2004: 157) ve çağdaşlaşma yolunda yaptığı inkılapların amacının Türk toplumunu medeni bir düzeye getirmek olduğunu, "...yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asri ve bütün manâ ve eşkâliyle medeni bir heyeti içtimaiye haline isal etmektir. İnkılâbımızın umdei asliyesi budur" (Lewis 1988: 406) şeklindeki sözleriyle ifade etmiştir.

3. KADRO VE BÜYÜK DOĞU DERGİLERİNİN CUMHURİYET SONRASI İNKILÂPLARI ÇERÇEVESİNDE MODERNLEŞMEYE BAKIŞ AÇILARI VE BASIN İLİŞKİLERİ

Kadro ve Büyük Doğu dergilerinin, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'de gerçekleştirilen modernleştirme ve inkılâp hareketlerine karşı bakış açılarının ve basın ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada betimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır. "Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç

elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek 2008: 224).

3.1.Modernleşmeye ‘Büyük Doğu’ Dergisinin Bakış Açısı

“Hakka ve yeni bir dünya görüşüne bağlı Müslüman Türklerin gazetesi” sloganıyla yayın hayatına başlayan Büyük Doğu, dönemin koşullarına muhalif bir tavır sergilemesi açısından oldukça önemli bir dergidir. Fikir- sanat- hareket ve iş dergisi olan Büyük Doğu, 1943 yılında Necip Fazıl Kısakürek tarafından kurulmuştur. 87 sayı çıkan dergi, 1943 yılında kurulmuş olsa da birçok kez kapatılıp tekrar açılmış ve kimi zaman dergi kimi zamansa gazete şeklinde yayınlanmıştır. İslami bir çizgisi olan ve 16 sayfa basılan derginin, “Geçmişten yapraklar, röportajlarımız, spor-kitap, gülebilsen- avunabilsen (bulmaca- fıkra), doğudan- batıdan (söz ve karikatürler), günlük olaylar, tanrı kulundan dinlediklerim ve fikir adresinde (harf, kadın, sinema)” gibi sayfaları bulunmaktadır. Siyasi ve edebi bir dergi olan Büyük Doğu, haftalık olarak yayınlanmıştır. Dergi, ‘günlük olaylar, din, ahlak, tarihi bilgiler, sinema, tiyatro, masonluk, komünizm, İslam inkılâbı’ gibi konuları işlemiş ve batıyı sürekli yadırgamıştır. Dergide batı ile doğunun karşılaştırması karikatür üzerinden yapılmıştır. Derginin yazar kadrosunda; Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Şakir, Selahattin Güngör, Burhan Toprak, Mahmut Yesari, Reşat Ekrem Koçu, Nurallah Berk, Hilmi Ziya Ülken, M. Faruk Gürtenca, Sûphi Nuri İleri, Hüseyin Cahit Yalçın, Nizamettin Nazif, Avni Altınor, Ziya Yamaç, Nejat Muhsinoğlu, Peyami Sêfa, Adıdeğmez, Şükrü Baban, Burhan Belge, Kazım Nami, Salih Zeki, Nejat Muhsinoğlu, Rusçuklu Hakkı, Mukbil Özyürek, Tefvik Fikret, Özdemir Asaf, İskender Fikret, Emin Ülgener, Kenan Harun, Salah Birsal, Mehmet Turhan, Sait Faik gibi isimler yer almıştır.

İlk sayılarında, “Artık bu memlekette, tokmak inkılâbına değil, fikir inkılâbına sıra geldiğinin kafalara dank etmesi lazımdır” (Büyük Doğu 1949/7: 2) sözlerine yer veren Büyük Doğu dergisi, zorla yaptırılan yenilikleri eleştirmiş ve zorla yaptırılanın yerine fikir yoluyla yaptırılanın daha makbul olacağı vurgusunu yapmıştır. Dergi, ‘inkılâp’ adı altında yapılan batı taklitçiliğine karşı çıkmıştır. Bu durumu, Necip Fazıl’ın cumhurbaşkanına yazdığı bir mektupta görmek mümkündür: “Cumhur Reisimize... Şu ismine inkılâp, inkılâp, inkılâp denilen ve uğrunda en köksüz ve samimiysiz cinsiyle bunca edebiyat köpürtülen hadise, bütün salahiyet ve hâkimiyetini sadece madde planında bir vatan kurtarmaktan almış, sonra bu maddi kurtuluşu ruh planında her gün biraz daha kaybettirmiş, yoğurduğu nesillere hiçbir vecd ve iman aşılamaşamış hiçbir ideolocya ve dünya görüşü kuramamış üstelik kendinden evvel ata mirası halinde ne kadar ruhi ve ahlaki kıymet varsa hepsinin birden temelini örselemiş, sayısız maddi inşalarına rağmen harabelerin en müthiş halinde memleket sathına çökmüş ve yalnız olmayışın yapılamayışın, tutturamayışın, ihtarcısı olmaktan başka işi kalmamış, mahzun ve mustarip bir vakiadır!” (Büyük Doğu 1947/63: 2). Modernite, ekonomik, sosyal, siyasal ve benzeri kurumsal yapılara olumsuz etkilerinin ya-

nında kişilik üzerinde de yıkıcı etkilerde bulunmaktadır. Burada artık yaş ve tecrübeye bağlı, sürekli olan kişiliklerin önemi kalmamıştır. Bu ise, toplumsal istikrarsızlığı getirmektedir. Çocuklar ve yakın akrabalar arasında oluşmuş, coşkulu güvenlik ortamları kaybolmuştur. Yani modernite her haliyle bir sapmadır (Black 1986: 25). Modernitenin sapma imasını Büyük Doğu dergisi, çıkardığı her sayıda lanse etmiştir. Bu anlamda modernitenin getirdikleri dergi tarafından kabul edilmemiş ve her defasında yerilmiştir.

Büyük Doğu, yayınlanan ilk sayısındaki başyazısında, derginin amaç ve vizyonunu şu şekilde açıklamıştır: *“Büyük Doğu bir mefkûrenin ismidir. Büyük Doğu, doğuş hadisesinin ismiyle beraber şarka da işaret. Şu kadar ki, Büyük Doğu’nun işaret ettiği Şark, Türk vatanının sınırları dışında her hangi bir coğrafya planını kucaklamıyor. Büyük Doğu, kendisini mekân çerçevesinde değil, zaman çerçevesinde gerçekleştirecek bir dava. Biz, Büyük Doğu’yu, Türk vatanından başlayarak güneşin doğduğu istikameti yalayan bir madde zemininde aramıyoruz. Biz, Büyük Doğu’yu yalnız Türk vatanının bugünkü ve yarınki sınırları ile çevrili bir ruh zemininde arıyoruz. Biz, bütün millet kadromuzla beraber, Türk vatanının sınırları içinde, bir şey olmaya, bir oluşa varmaya, bir varışı oldurmaya muhtacız; işte bu oluşun ismi, bizce, Büyük Doğu. Eğer bir gün Türk vatanının sınırları içinde, sadık rüyalarımızın müjdesini eşya ve hadiselere sinmiş görürsek karşımızda billurlaşacak manzaranın topyekûn ifadesi şu olacaktır: Büyük Doğu. Öyleyse Büyük Doğu, çizmeli ayaklarla dışımızdaki iklimlere doğru bir yolculuk olmak yerine, rüzgârdan hafif topuklarla içimizdeki iklimlere doğru bir sefer. Doğudan gelmiş, Doğuyu örnekleştirmiş, Batıya doğru yürütmüş, sonra kala kalmış, doğan Batının saldırılarına önünde Doğuyla beraber gerilmiş, gerildikçe gerilemiş, fakat uçuruma düşmemiş, bir şahlanışta kendisini mekân çerçevesinde kurtarabilmiş, her istikamette yeni örnekler aramaya çıkmış, ama zaman çerçevesinde bir türlü kurtarıcısını bulamamış bir millet olmak şuuruna sınırsız bağlıyız. Kavramak lazımdır ki, bir zamanlar doğunun teknesinde yoğrulmuş ve kendi teknesinde doğuyu yoğuran şahsiyet hamurumuz, doğunun zaafında biz ve bizim zaafımızda doğu mecalden düşerken kurtlanmaya yüz tuttu ve o gün bugün, kendi öz cevheriyle yabancı cevherler arasındaki bilgisiz ve ölçüsüz katışmalar yüzünden hayatini kaybetti durdu... Büyük Doğu, o mefkûrenin ismidir ki, kökümüzle birine ve dallarımızla öbürüne ilişik olduğumuz Doğu ve Batı dünyaları arasındaki mahsup sırrını ruh ve kafa ağlarından örgüleşmiş bulacak ve Türk milletini alacağıyla vereceği ortasında tam bir usliyet ve şahsiyet ahengine ermiş görecektir”* (Büyük Doğu 1943/1: 2).

Dergi, ilk sayısının başyazısında, toplumun kendi öz değerlerine dönmesinin gerektiğini anlatmakta ve evrensel hâkimiyetini kaybetmiş olan doğuya bir yönelişin mesajını vermektedir. Dergi, modernleştirme yolunda örnek alınan batı yerine, doğunun örnek alınması gerektiği yönünde beyanlarda bulunmuş ve her zaman için doğuyu savunmuştur. *“Her şey doğudan geldi: her şey, yani ruhumuz... Doğu, insanın yağmur suyu kadar saf ve aydınlık olduğu çağlarda, yürekleri ve kafaları dört köşe madde hendesi körletmezden evvel, ruhumuzun ilk ve büyük marifetlerine*

sahne..." (Büyük Doğu 1943/2: 2) şeklindeki ifadeler bu durumu örnekler niteliktedir. Ahlakın ve güzel ruhun yani inancın doğudan geldiğini savunan dergi, batınınsa böyle bir ruh yapısından yoksun olduğunu; "*Batı da, malik olduğu muhteşem kalıp dehasına rağmen bir şey eksik kaldı: o kalıbın içindeki hayat usaresi, yani derinliğine sonsuz ruh kökü...*" (Büyük Doğu 1943/3: 2) ifadeleriyle yansıtmıştır.

Modernliğin; akılcılık ve öznelleşme gibi birbiriyle karşılıklı konumlanan iki çehresinin olduğu ve bunların arasındaki diyalogun modernliği oluşturduğu kabul edilmektedir (Touraine 2002: 230). Büyük Doğu, doğunun sadece akla hizmet etmediğini ve bütün ruh ilimlerinin kaynağı olduğunu şu satırlarda savunmuştur: "*Derinliğine doğru insanın ve bütün ruh ilimlerinin kaynağı olan doğu, hiçbir zaman ve mekânda, kuru aklın maddeyi avlama hakkını ruhuna sindiremedi. Sıçlığına doğru insanın ve bütün madde bilgilerinin menbaı olan batı, hiçbir zaman ve mekânda, ruhun maddeden ötesine hâkimiyetini akıla denkleştiremedi*" (Büyük Doğu 1943/4: 2). Derginin 10 ve 14'üncü sayılarında da, bir zamanlar zirvede olan doğunun, Rönesans ile birlikte yükselişe geçen batı karşısında yenilgiye düştüğü, batının bu yükselişinin müspet bilimlerdeki ilerleme sayesinde olduğu, doğunun bu ilimlere gözünü kapatması yüzünden gelişme seviyesine ulaşamadığı ve batının birden bire olan bu gelişmesi sayesinde 'küçük dilini yuttuğunu', o yutuştan sonra da batının beyninin ve ruhunun bağlandığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca Tanzimat'tan beri batıyı kopya ederek kurtuluş çarelerinin arandığı, meşrutiyette 'hasta adam' olarak nitelenen Osmanlının kırbacının, 'Duyum-u Umumiye, kapitülasyonlar vb. olduğu ve sorumluların idare şekillerinde aranmasının hatalı bir tavır olduğu ima edilmiştir. Cumhuriyet dönemini ise, milli kahramanını bulup savaştan zaferle çıktıktan sonra bu sefer de batıyı taklit sayesinde ruh iflasının temellerinin atıldığı üzerinde durulmuştur (Büyük Doğu 1943/10: 2 ve 1946/14: 2). Dergi, cumhuriyetten sonraki dönemi tam bir buhran olarak görmektedir. Bununla ilgili olarak üç buhran devresinden bahsetmektedir. İlk buhran devresinde; batının gelişimini zamanında fark etmeyip, gelişimleri takip edememenin altını çizirken, ikinci buhran devresinde; şaşkınlık içerisinde olduğundan batının kabuğunu bir türlü oyamamaktan bahsedilmiştir. Ve son buhran devresinde ise; ilk buhran dönemindeki ruhi yapının zayıflaması yüzünden fikri buhran içinde ahlaki buhranın yaşandığı üzerinde durulmuştur (Büyük Doğu 1943/12: 2).

Derginin 22'nci sayısında sadece batıya mahsus olan medeni insanlığın bir mahşer manzarasına dönüştüğü, Türkiye'nin bu mahşerde önlem almazsa karşılaşacağı tehlikeler anlatılmış ve bu mahşerden kurtuluşu; "*İçimize göz atarak dışımızı ayarlamak bir yol olduğu gibi, dışımıza bakarak içimizi düzenlemek de daima iç hakikatte birleşen ayrı bir iştir. Bunun için, bir türlü göremediğimiz, bir türlü bize gösterilmeyen bu günkü dünyayı, en mahrem fikir ve ruh kökleriyle tanımak lazım*" (Büyük Doğu 1946/22: 2) sözleriyle dile getirmiştir. Batı ve doğu karşılaştırmasında Büyük Doğu, doğunun batıyı taklit etmesini her fırsatta eleştirmiştir. Bu eleştirilerden bir

tanisi ise, 57'inci sayısında "Bu adamı asınca kurtuluruz!" başlığıyla yer alan bir resimdir. Resimde, yakasında 'Bay taklit' yazılı bir tabela asılmış olan bir adam bulunmaktadır (Büyük Doğu 1946/57: 1). Dergi böylelikle batının taklit edilmesine ne kadar karşı olduğunu göstermiş olmaktadır. Dergiye göre, modernleşme adı altında batıyı taklit, toplumun her tarafına ve her tavrına öylesine işlemiştir ki, bunlar arasında cenaze merasimleri de yer almaktadır. Bu konuya sitem eden Necip Fazıl'ın şu sözlerinden sonra, son sözleri oldukça anlamlıdır: "*Üstünkörü garplılışma modası, ölülerimizi bile mezara kadar Avrupa malı bir ambalaj içinde gitmeğe mahkûm ediyor. Ölü, sabahleyin sebzeçi dükkânlarından alışverişe çıkmış hamarat bir hizmetçi gibi, koltuk altları yaprak ve nebat dolu, artık içinden hiç acıkmayacağı yeni apartmanına doğru yol almakta... Ve en önde, çelenklerin önünde, daha korkunç bir manzara... Cenaze marşını çalan bando!*" (Büyük Doğu 1943/12: 2).

Büyük Doğu her zaman bir hesap vermekten ve hesap gününden bahsetmektedir. Bu hesap günü batının doğuya vereceği ve inkılâp adı altında batıyı taklit edenlerin vereceği bir hesaptır. "*Köpekler havlayacak, çakallar uluyacak, sırtlanlar hırlayacak, yılanlar ısıklık çalacak, baykuşlar inleyecek, kargalar havalanacak, yarasarlar başlarını taştan çalacak, akrepler deprenecek, kırkayaklar boşanacak, fakat dünyalar içinde gerçek ve ebedi dünyayı getiren bu ideal mutlaka doğacak ve mutlaka Hesap Günü gelecek*" (Büyük Doğu 1949/5: 1) şeklindeki ifadelerde olduğu gibi bu durum Büyük Doğu'nun satırlarında sık sık yer bulmuştur.

Modernleşme olgusunun gelişmesinde en önemli kurumların başında siyasi kurumlar gelmektedir. Siyasi kurumlar, modernitenin yaygınlaşmasını sağlamakta ve onu korumaktadır. Büyük Doğu'nun kurulduğu dönem, tek parti iktidarının olduğu bir dönemdir. İktidar partisi, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'dir. Ancak modernleşmeyi desteklemeyen Büyük Doğu, modernleşmenin mimarı olan CHP'yi de desteklememektedir. Derginin 11'inci sayının kapağında CHP ruhsuz bir robota benzetilmiş ve "*Ruhsuz ve makine adam... CHP'nin sembolü... Onun 6 oku aslında tektir ve burnundan ibarettir. Bu da Türk milletinin kalbine girmek içindir. Bakın, burnundan tuttuğu da Türk milletidir!*" (Büyük Doğu, 1949/11: 1) ifadeleriyle CHP eleştirilmiştir. Dergi tarafından CHP desteklenmezken siyasi hayata sonradan katılan Demokrat Parti (DP) iktidarı ise, bir umut olarak görülmüştür. "*Şimdi demokrasyayı kurmak, derinleştirmek vazifesi DP'nin (Demokrat Parti) eline geçmiş bulunuyor. Eski iktidarın hatalarını, idaresizliklerini, kötülüklerini güya DP tamir edecek, memlekette gerçek bir inkılâp yapacaktır. Buna memurdur*" (Münir Süleyman Çapanoğlu - Büyük Doğu 1950/32: 11) şeklindeki ifadeler tam olarak bu durumu örnekleemektedir.

Demokrat Parti iktidar olduktan sonra, CHP dergide bir sığana benzetilmiştir ve iç sayfada şunlar yazılmıştır: "*Bu memlekette soylu millet kedisıyla tam 27 yıl bir fare gibi oynayan bu veba deposu sığanın, kurtulan, kurtarılan ve artık kediliğini takıman milletin gözleri önünde büyük burmasına tahammül edilemez! Onun, içi kanımızla dolu*

şişkin karnı, mutlaka pençemiz altında delinmelidir. Demokrat Parti! Son şansın, seni sıçandan intikam alman için seçen milletin iradesine tercüman olarak ve bu mevzuda CHP zamanı bazı şeylerini bertaraf ederek veba sıçanını kanun yoluyla gebertmektir. Bunu yapmaz ve Halk Partisi gibi bir şekavet yatağının demokrasya haklarına uzak manasını takdir edemeyecek olursan, nihayet 1954'te tasfiye edilmeğe mahkûm olduğunu ve o güne kadar bir CHP dümdarı gibi zaaftan zaafa sürüklenip gideceğini bil!" (Büyük Doğu 1950/38: 2). Bu satırlar CHP'nin cezalandırılması gerektiği belirtilirken diğer taraftan DP de seçimle açıkça tehdit edilmektedir. Büyük Doğu'da, Demokrat Parti ve Adnan Menderes'e sürekli bir uyarı vardır. Derginin bir sayısında, Adnan Menderes'in bir ipin üzerinden geçmeye çalıştığı çizilmiş ve yanında şu ifadelere yer verilmiştir: "Adnan Menderes geçebilecek misin?" (Büyük Doğu, 1950/28: 1). Bu haberin iç sayfalarındaki devamı, bir uyarı niteliğinde yansıtılmıştır: "Yoksa kapağımızdaki resmin ifade ettiği ecel köprüsünden geçebilmemize imkân mevcut değildir. 'zor oyunu yener' kabilinden ortaya attığımız bu zorlu fikrin tatbikçisi olamamamız, olmanız nispetinde hakkımızı ve davamızı teyit edecektir. Murat, günahın bizden gitmesidir" (Prof. Ş. Ü.- Büyük Doğu 1950/28: 9). Geçen zaman zarfında Türkiye'de parti sayısının üçe (MP, CHP ve DP) çıktığı görülmüş olmasına rağmen Büyük Doğu'nun her üç partiye de güveni kalmadığı satırlarına yansımıştır. Derginin partilerden istediği modernleşme adı altında batı taklitçiliğinden kurtulup, halkın kendi özüne ve ruhuna kavuşmasını sağlamaları olmuştur. Ancak istediğini partilerden alamayan Büyük Doğu dergisi, bu sefer üç partiyi de eleştiri bombardımanına tutmuştur. Bir sayısının kapağında üç yarış atı vardır, her bir atın üzerinde "MP, CHP ve DP" yazmaktadır. Onun hemen altında yer alan "Bunların üçü de hakikatte birdir ve at başı beraberdır!" (Büyük Doğu 1950/35: 1) şeklindeki ifadeler söz konusu partilerin aynı amaca hizmet ettiği ve kendilerinden isteneni yapmadıkları anlatılmak istenmiştir. Bu durum aynı zamanda Büyük Doğu'nun bu konudaki hayal kırıklığını da yansıtmaktadır.

Büyük Doğu daha en baştan beri ahlakın yozlaştığını savunmuş ve modernleşme gösterileri altında ahlakın yozlaştırılıp, kadının kendini teşhir ettiğini iddia ederek bu duruma karşı çıkmıştır. Dergi, bu durumu ise, sık sık sayfalarında kullandığı plajlarda ki yarı çıplak genç Türk kızlarının resimleriyle de gözler önüne sermiştir. Büyük Doğu, ahlak, hukuk ve din gibi olguların modaya bağlı olduklarını, zaman ve zemine göre değişiklik gösterdiklerini, "Eskiden bir aile kızı veya kadını herkesin önünde denize girecek olsa ahlaksız olduğuna hükmedilir, hatta cezaya da çarptırılırdı. Vücudunu ve şehvetini istediği gibi kullanmak, harama uçkur çözmek, kanunun müsaade etmediği kimseleri sevmeye kalkışmak, rakı içmek, kumar oynamak ahlaksızlıktı. Bugün bunlardan çoğu asrilik ve medenilik fikrinin himayesi altında tabileşmiştir. Bu nesil, bahtsız bir nesildir. Evde mevlit okunur, büyüklerin mazi hasreti dinlenir, dışarıda, plajlarda eğlenilir" (Büyük Doğu 1943/12: 5) ifadeleriyle yansıtmaya çalışmıştır. Dergi bu satırlarında geçmişle bugünün karşılaştırmasını yaparak aynı zamanda ahlaki bir karşılaştırma da yapmış olmaktadır. Modernlik kavramının zaman içerisinde değiştiği görülmektedir. "Bir kişi için modern sıfatı kul-

lanıldığında duruma göre ya aşağılanmış ya da onurlandırılmış hisseder” (Bağce 2004: 8). Ancak işin gerçek boyutunun farkında olunmamaktadır ve bu süreç hala aynen devam etmektedir. Büyük Doğu, bu konudaki vazifesini dile getirirken aslında gerçek durumun farkında olunması gerektiğini de haykırmıştır. Büyük Doğu’nun, “Bugünkü ‘ahlak faciamızın’ müşahhas tecelli planlarındaki tüyler ürpertici manzaraları, nokta nokta ve çizgi çizgi canlandırmak, Büyük Doğu’nun ameli davalarımız sütununa ait bir vazifedir; Günümüzün ahlaki, şehirde, köyde, evde, mektepte, sokakta, ailede, fikirde, kanaatte, işte, vazifede iflas buhranlarının en korkuncunu geçirmektedir” (Büyük Doğu 1943/14: 2) şeklindeki ifadeleri durumu örneklemektedir.

Kimi kesimler tarafından “İçki, uyuşturucu, kumar, fuhuş, pornografi, rüşvet, kayırmacılık, modern hayatın olmazsa olmazları (İzzetbegoviç 1992: 121) olarak kabul edilebilmektedir. Yine kimi kesimler, “cinayet, hırsızlık, gasp ve benzeri suçlar; boşanma, intihar, akıl hastalığı gibi toplumsal karışıklığın bütün kategorilerinde, toplumlar modernleştikçe oransal bir artış görüldüğünü” (Black 1986: 28) ifade etmektedir. Modernitenin getirmiş olduğu bu durum karşısında, “Bizim son çeyrek asırdan beri ahlak telakkimiz nedir?” sorusunu soran Büyük Doğu, “Biricik davamız ahlaktır. Asıl olarak başka meselemiz namevcut...” cevabını verirken ahlak ve fikir bozgununun birlikte ilerlediğinin, hayranlık ve şahsiyetsizliğin Türk toplumunu bağladığına, züppelik ve ahmak kopyacılığın zehirlediğine ve en sonunda da iman ve ahlak kaynaklarıyla aralarını tam anlamıyla açtığına değinmiştir. Tüm bunlardan sonra “Gerçeğimiz tektir!” diye haykıran Büyük Doğu, bunu şu şekilde açıklamıştır: “...haykırmak borcunda olduğumuz tek gerçek: Ahlak yaramız, beynimizden topuğumuza kadar işlemiştir; asıl bunun kurtuluş savaşını istiyoruz!” (Büyük Doğu 1946/18: 2). Büyük Doğu, içinde bulunulan durumu ‘ahlak faciası’ olarak nitelendirmiştir. Büyük Doğu’nun 31’inci sayısının kapak resminde, yarı çıplak kadınlar yer almıştır. “Bunlar Mektep ve Aile Kızlarımızdır” (Büyük Doğu 1946/31: 1) başlığının yer aldığı dergide, Avrupalı kızların bile bu derece açıklık içerisinde bulunmadıkları söylenmiştir. “Modernite çok sayıda sorun üretmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Maneviyata karşılık dinsizlik, erdemliliğe karşılık ahlaki sorunlar, cemaate karşılık bireysel kimlik, dayanışmaya karşı terörizm, güvene karşılık güvensizlik, gerçek otoritelere karşılık iktidarcılık, fedakârlığa karşı çıkarıcılık” (Aydın 2009: 209).

Derginin 87’inci sayının kapağında ise Fransa’da açık giyindiği için kadınların saldırısına uğramış bir kadın gözükmektedir. Derginin başlığı: “Türk kadını ibret al!” (Büyük Doğu 1948/87: 1) şeklinde imalı bir kullanım söz konusudur. Dergide, Türk kadınının aslında eskiden daha iffetli olduğu ve şu anda Fransa’daki kadınlar bile bu iffetsizliğe tahammül edemezken, Türk kadınının buna nasıl katlandığı sorgulanmaya çalışılmıştır. Medeniyetin simgesi plajlarla ve oradaki kadınlarla ilgili olarak Büyük Doğu’nun yayınlanmış birkaç sayının kapağı yer almıştır. Bu sayılarda yer alan fotoğraflarda, medeniyetin şartı gibi görülen plajlardaki kötü durum gözler önüne serilmiştir. Medeniyet şartı olarak görülen bir

yerin çirkinliğinden bahsedilmiştir. “Kadın sömürüsü tarihsel olarak hiçbir sistemde bu düzeyde kurumsallaştırılmamış gözünün içine bakarak istismar edilen kadın hiçbir kültürde bu düzeyde bir tüketim maddesi haline dönüştürülmemiştir” (Aydın 2009: 194- 195) ifadelerini örnekler nitelikte olan Büyük Doğu'nun kapaklarına şu şekilde yansıtılmıştır:

“Medeniyet Şartı Plaj” başlıklı 44'üncü sayının kapağında, plajda yarı çıplak kadın fotoğrafları üzerine şunlar yazılıdır: “Kabalık, çirkinlik ve açıklık” (Büyük Doğu 1946/44: 1).

“Kızlarımızın sporu” başlıklı 68'inci sayının kapağında fotoğraflarda spor yapan açık kızlar bulunmaktadır. Bununla ilgili iç sayfalarda ise şu sözler yazılıdır: “Çırılçıplak mefhumunun belirttiği şeyden bir derece daha çıplak ve gıcıklayıcı giyimler ve edalarla “Himalaya, Himalaya, bozambo, bozambo” diye Afrika tamtamlarının çığlıkları içinde ve yüzlerce yabancı göz karşısında göbek arttırılan mektepli kızlarımızın bu manzarasına spor ismi verilmektedir” (Büyük Doğu 1947/68: 15).

“Plajlarımız” başlıklı sayının fotoğraflarında yine mayolu kadınlar vardır. İç sayfalarda ise şunlar yazılı: “Plajlarımız ve plaj hayatımız baştanbaşa cinsi ahlak sükûtumuzun panayırı ve az masrafla birbiriyle buluşmak, bir hücreye kapanmak ve böyle hücrelerin gayesini istismar etmek isteyenler, kapalı değil apaçık faaliyet sahasıdır.... Çirkinliğin, hicapsizliğin, zevoksizliğin, kabalığın müstehcenliğin, aile ve dost eğlencesi şeklinde bile kafa kafaya ve çırılçıplak cıvıklığın bu derecesi, kâbuslar âleminde bile görülmemiştir ve bunun ismi Modernizm, garpçılık gayreti ve medeniyettir” (Büyük Doğu 1947/72: 15).

Büyük Doğu, medeniyetle birlikte gelen dansı unutmamış ve dansı zinayla eşdeğer tutmuştur. “Karısını ve kızını, yabancı bir erkeğin kolları içinde ve göğsü üzerinde nazari ve aleni bir zinaya terk eden ve bundan gocunmayan erkek, bizim anlayışımıza göre, bu halini izaha yelteneneceği, nefesine özür aramaya kalkışacağı, üstelik terakki ve medeniyet taslayacağı için, herhangi bir p.... daha aşağılık bir şahıstır. Bizim cemiyet ölçümüzde, dansla göz önünde zinanın, birbirinden farkı yoktur” (Büyük Doğu 1951/48: 1) ifadeleri dansın derginin gözündeki yerini göstermektedir. Büyük Doğu, kadınların sinemalarda teşhir edilmesini de eleştirerek, “Yıllardır muvaffakiyetimize Avrupalıları bile hayran bırakan bir taklit dehasıyla ismine ‘Türk filmciliği’ dediğimiz hadisede tek başarımız, erkekte ve kadında, yalnız öpmeyi becermekten ibaret kalıyor” (Büyük Doğu 1947/73: 15) ifadeleriyle filmciliği, ‘felaket’ olarak nitelendirmiştir.

Büyük Doğu'nun 40'inci sayısının kapağında, biri maymun diğeri kurt olan iki resim yer almaktadır. Kapaktaki maymun bugünü, kurt ise geçmişi temsil ederken bunların yanında, “iddiaya göre dün vahşi idik, bugünse medeniyiz!” (Büyük Doğu 1950/40: 1) ifadelerine yer verilmiştir. Bu kapağa göre, bunun sadece bir iddiadan ibaret olduğu, buna inanılmaması gerektiği anlatılmaya çalışılmıştır. Bu duruma şu açıdan da bakılabilmektedir; Türk toplumunda kurt figürünün say-

gınlık anlamında çok önemli bir yere sahip olduğu söz konusudur. Maymun ise, aynı saygınlığa sahip değildir. Buna göre, burada derginin vermek istediği mesaj; “Vahşiysek bile bir saygınlığımız vardı” şeklindedir. Bu dönemde Türk toplumu içerisinde bu şekilde düşünen kesimin yanı sıra bunun tam tersini savunan bir kesimde söz konusu olmuştur. “Modernlik, toplumun belirli bir kesimi tarafından bir cennet ya da ideal olarak diğer kesimi tarafından da bir cehennem veya kâbus olarak görülmektedir” (Bağce 2004: 9). Neye göre medeni neye göre vahşi olduğu tam olarak kestirilemese de yani en azından herkes kendine göre yorumlasa da modernliği, Büyük Doğu’nun en çok üzerinde durduğu konu, Türk toplumunun ruhunun yani imanın elinden alındığıdır. Dergide ruh, imanla bir tutulmuş ve aslında ruhun kaybıyla kast edilen inanç ya da iman kaybı şeklindedir. Kazım Nami Duru, “Öldürdüğümüz ve her an öldürmekte olduğumuz maneviyat kaynağının her vesile ile eksikliğini acı acı tadacağız” (Büyük Doğu 1946/35: 3) şeklinde bir ifade kullanarak bu konudaki rahatsızlığını dile getirmiştir.

Derginin 37’inci sayısının, “İmanımız Hapiste” (Büyük Doğu 1946/37: 1) başlığını taşıyan kapağında, parmaklıkların arkasından gözüken hapsedilmiş minareli bir cami yer almaktadır. Bununla imanın hapsedildiği kast edilmektedir. Bir başka sayının kapağında, bu sefer alevler arasında yanmakta olan bir cami yer alırken fotoğrafın altındaki ifadelerde, “Cankurtaran değil, ruh kurtaran yok mu?” (Büyük Doğu, 1950/31: 1) sorusu sorulmuştur. Burada yine ruh ve iman aynı kefeye konulmuş ve özdeşleştirilmiştir. Aydın’ın, “Modernizm her haliyle homojen bir olgu değildir. Sürekli bir sistem olarak bütünleştirilip sistematize edilmektedir. Ancak nereden bakarsak bakalım modernizm bugün şöyle ya da böyle İslam’a karşı bayrak açmış bir dünyanın ideolojisidir” (Aydın 2009: 13) şeklindeki ifadeleri bu durumu nitelendirmektedir. Derginin 43’üncü sayısının kapağında, kalbinde ‘Allah’ yazan bir insan ve “İnsan, o meçhul! Vücudunu didikleyle didikleyle ruhunu unuttular” (Büyük Doğu 1951/43: 1) şeklinde bir yazı yer almaktadır. Burada modernleşmenin maddiyat üzerinden yaptığı birçok yeniliğin karşısında ve akli temel almasıyla ruhun nasıl unutulduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Ruh arayışıyla ilgili olarak kapaklarda yer alan: “Ruhumu ve İmanımı geriye veriniz!” (Büyük Doğu 1951/50: 1) ile “güneşimizi götürdünüz ve bizi çöle çevirdiniz! Güneşimizi getirin ve topraklarımızı cennete çevirin” (Büyük Doğu 1951/53: 1) şeklindeki ifadelerde konu açısından oldukça manidardır.

Şapka İnkılâbı, Atatürk zamanında gerçekleştirilen bir yeniliktir. Ancak Büyük Doğu bu inkılâbın, yanlış olduğunu şu şekilde dile getirmiştir: “Nihayet bu milletin başına zorla ve kanunla (!) yerleştirilen şapka, Giyyom Tel’in direk üzerinde selamlamaya mecbur edildiği zulüm şapkası hadisesinden daha ağır bir itisafı, şahsiyetimizi topyekûn garba teslim ettirilişimizin, yüzde yüz palyaço haline getirilişimizin bir paspas üzerinde milli ırzımızı Avrupalıya feda etmeğe zorlanışımızın resmi, aleni ve nihai hamlesi olmuştur. Binaenaleyh şapkada, şapkayı aşan bir mana vardır. Bütün dini, milli, bedii, tarihi ölçülerimizin istikrah duyduğu bu unsuru başımıza geçirmeğe mecbur tu-

tulmakla, topyekûn mukaddesatımızı, tarihi can düşmanımızın emrine vaz'etmeğe zorlanmış oluyorduk. Halbuki şapkada, dini, milli, bedii, tarihi ölçülerle, bizzat maddesi bakımından, muhabbet veya nefret hissine değer hiçbir kıymet ve haysiyet, onun remz ve âlem teşkil ettiği ruh ölçüsündedir. Bu da küfürdür. Bütün kabahati, ruhumuzla ruhu arasında maddi bir tefrik alameti olarak Hıristiyan el tarafından şekillendirilmek olan şapka, bize mücerred milli ve bedii ölçülerle de şiddetle istikrah vericidir” (Büyük Doğu 1951/42: 2). Büyük Doğu, ne modernleşmeye ne de inkılapların gerekliliğine inanmamış olup aksine, bunların ruhu ve imanı yok ettiğine inanmaktadır. Bu yüzden de Türk halkını, hemen hemen her sayıda uyarma ihtiyacı hissetmiştir. Büyük Doğu'nun kendini adadığı bu vazifesinin hatırlatışından bazı bölümler şu şekilde olmuştur:

“Ey Türk! Tam 111 yıldır her gün biraz daha büyüye büyüye üzerine yuvarlanan ve tam 27 yıldır seni ezen bu tarihi taşı geldiği yere gönderecek ve geldiği yerin kafasını patlatacak olan idealin hizmetine gir!” (Büyük Doğu 1950/24: 1). / *“Biz, her şeyimizi, yeni baştan keşfetmek ve her şeyimizle, yeni baştan keşfolmak zorundayız. Evvela Doğuyu ve Batıyı keşfetmek... Kendi kendimizi keşfetmek... Ruhumuzu ve maddemizi keşfetmek... Maden damarlarımızdan evvel duygu ve düşünce damarlarımızı keşfetmek... Dünümüzü, bugünümüz ve yarınımızı keşfetmek... İman ve inkâr hedeflerimizi keşfetmek... Muâşeret edebimizi, kılığımızı, tavrımızı keşfetmek... Dinimizi, dilimizi, tarihimizi, siyasetimizi keşfetmek...”* (Necip Fazıl Kısakürek - Büyük Doğu 1946/13: 2). / *“Ey Türk uyan! Arada bir uyandırılmak bahanesiyle büsbütün yatırıldığı asırlık uykudan kalk. Avrupalılaştırmak, medenileşmek, muasırlaşmak gibi sana bu gayenin hakikat ve hâkimiyetini değil de yalanını ve mahkûmiyetini aşıl原因an bütün dolandırıcı tertiplerin bayıltıcı gazlarından silkin. İrzını, ruhunu, şahsiyetini ve mukaddesatını yutmak isteyen tarihi cereyan ve tesirlerin kaynağını ve kahramanlarını iyice tanı. Tedbirlerini al ve kurtul”* (Büyük Doğu 1949/7: 3). Dolayısıyla Büyük Doğu'nun batıdan gelmiş olan modernizmin karşısında bir duruş sergilediğini ve toplumun aslına dönmesinin gerekliliğini vurguladığını söylemek mümkün görülmektedir.

3.2. Modernleşmeye 'Kadro' Dergisinin Bakış Açısı

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra önemli dergilerden bir tanesi olan Kadro, 1932 yılında, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve onun arkadaşları Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir tarafından kurulmuştur (Karaosmanoğlu 1990: 8-9). Bu yazarlar, derginin başlangıcından sonuna kadar düzenli yazılarıyla dergiye katkıda bulunmuşlardır (Türkeş 1999: 47). Derginin çıkış iznini, derginin imtiyaz sahibi olarak gözüken Yakup Kadri Karaosmanoğlu almıştır. 1931'de çıkan Matbuat Kanunu'yla birlikte devlet memurları gazete imtiyazı alamadıklarından Yakup Kadri bu iş için seçilmiştir. Başlangıçta Halk Fırka'sının fikirlerini yansıtmak için Atatürk ve İsmet İnönü'den izni koparan Yakup Kadri, derginin çıkışında iktidardan izni almıştır. Derginin imtiyaz sahibinin Karaosmanoğlu olması CHP, Atatürk ve Aydemir'i

rahatlatmıştır. Aydemir ve arkadaşları Yakup Kadri vasıtasıyla Atatürk'ün oluru almış, Atatürk de Yakup Kadri aracılığıyla dergi üzerinde kontrol sağlayabileceğini düşünmüştür. Bu durum, açıkça Kadro dergisinin kendi kendini sansür edeceği anlamını taşımaktadır. Kadro yazarları ise en azından kendi düşüncelerini ifade edecekleri bir dergi bulmuşlardır (Türkeş 1999: 94). *Kadro* çıkış amacını şu ilkeler kapsamında değerlendirmiştir: *"Türkiye, bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp durmadı. İhtilal, inkılâbın gayesi değil, vasıtasıdır. Tesviye edilmiş bir zemin üstünde yarınki Türk cemiyetinin, kendine has ve kendine uygun binasını kurabilmek için, inkılâbımız, derinleşme ve genişleme istikametindedir. İnkılâbın irade ve menfaati, inkılâbı duyan ve yürüten, azlık fakat şuurlu bir avangardın, azlık fakat ileri bir Kadro'nun iradesinde temsil olunur. Türkiye bir inkılâp içindedir. Bu inkılâbın kendisine prensip ve onu yaşatacaklara şuurlu olacak bütün nazari ve fikri unsurlara maliklidir. Ancak bu nazari ve fikri unsurlar inkılâba ideoloji olabilecek bir fikriyat sistemi içinde terkip ve tedvin edilmiş değildir. İnkılâbımızın, her biri ayrı ayrı kıymetli ve orijinal bu fikir ve nazariye unsurları birer birer izah edildikçe, bu esaslar inkılâp nesli için kriteriyumlar olacak, yeni ve standartlaşmış inkılâpçı tip böyle doğacaktır. İnkılâbın kendine has cihanı telakki tarzı böyle vücut bulacaktır... İnkılâp neslimizin muhtaç olduğu inkılâp şevkini, her zaman uyanık tutmak ve inkılâbımızın bir bakışta idrakimizi durdurur gibi görünen coşkun ve mürekkep cereyanına daima hâkim kalabilmek için, onun prensiplerini hududu muayyen kriteriyumlar şeklinde bilmeye, benimsetmeye mecburuz"* (Kadro 1932: 1). "Bir kadro ve ideoloji yaratma misyonunu üstlenen ve inkılâbın da bu unsurları ihtiva etmesi gerektiğine inanan derginin bu ismi seçmesi de tesadüfî değildir. Derginin bütün yaşamı boyunca sürdürdüğü bu politik çizginin ve üslubunun detaylarında hep devrimi bir noktaya kanalize etme amacının var olduğunu dile getirmek yanlış olmaz" (Fırat 2005: 73).

Kadro dönemin diğer dergilerinin yaşamış olduğu okur bulma veya ekonomik anlamda bir sorun yaşamamıştır. Bizzat Atatürk, Çankaya'ya on adet dergi aboneliği isterken İsmet İnönü de kendi adına abone olmuş ve her ikisi de aboneliklerini hiç aksatmamışlardır (Aydemir 2005: 443). Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kadro'nun amacını şu sözleriyle dile getirmiştir: *"Kadro'nun şiarı, yazılarına hiç siyasi polemik çeşnisi karıştırmamak ve tenkitlerini bir takım umumi görüşlerden ve kitabî nazariyelerden ayırarak doğrudan doğruya canlı ve yerli vakalara, resmi istatistiklere ve rakamlara istinat ettirmektir. Sosyal ve ekonomik kalkınma davalarında olsun; kültür, sanat ve edebiyat meselelerinde olsun kararımız memleket dışına hiç çıkmamak, daima milli bir hudut içinde kalmaktır. Toprak isitihsalerimiz nasıl artırılabilir? Sanayimizi rasyonelleştirmenin yolu nedir? Şekeri, giyim matahlarını Türk köylüsüne mal etmenin ve onu suya, kömüre, elektriğe kavuşturmanın çareleri nelerdir? Hep bunları araştırıyor, bunları bulmaya çabalıyorduk"* (Karaosmanoğlu 1998: 41- 42). Dergi ekonomik alanda üç unsuru öne çıkarmıştır: istenilen ekonomik bir durum olarak gelişmenin kendi kendine yeten bir şartta olması, sanayileşme ve ulusal ekonomi; bunlarla birlikte Kadrocular toprak reformu da önermişlerdir (Ayhan 2009: 183).

Derginin yazar kadrosunda; Şevket Süreyya, Vedat Nedim, İsmail Hüsrev, Yakup Kadri, Burhan Asaf ve M. Şevki gibi isimler yer almıştır.

O dönemlerde "Kadro'ya; 'Kadro faşist, Kadro komünist, Kadro nihilisttir' şeklinde yakıştırmalar yapılmıştır. Her taraftan hücumlar geldiği gibi eski komünist arkadaşları ise, daha çok eleştirmişlerdir. Ancak eleştiriler nereden gelirse gelsin, devletin başbakanının dergide Cumhuriyetin 10.yılı münasebetiyle "Fırkamızın Devletçilik Vasfı" başlığıyla yazı yazacak kadar derginin benimsendiği ve kabul gördüğü dikkati çekmektedir" (Aydemir 2005: 444). Yakup Kadri, dergisinin bazı kesimler tarafından sevilmediğinin daha en başından beri farkında olduğunu; "Kadro, küçük bir dergiydi ama iddiası büyüktü. İş başında bulunan resmi şahsiyetleri de sanırım en çok bu hali, bu 'haddini bilmezliği' sinirlendiriyordu" (Karaosmanoğlu 1998: 42) ifadeleriyle göstermiştir. Toplumsal tabanı olmayan dergi, hem toplumsal muhalefete hem basın alanında, hem de CHP'den gelen eleştirilere daha fazla dayanamamıştır (Demirci 2006: 49). Başlangıçta ilgiyle karşılanan 'Kadro'da savunulan düşünceler zararlı bulunarak derginin imtiyaz sahibi Yakup Kadri, 1934'de Tiran elçiliğine atanmıştır (Karaosmanoğlu 1990: 8-9). Bunun üzerine, "36 sayı yayınlanan derginin 34'üncü sayısında Yakup Kadri'nin zoraki diplomat olarak Tiran'a elçi olarak gönderilmesini okuyucularına bildirdikten sonra 35-36'ncı sayılarını birlikte yayınlamış ve 1934 yılında yayın hayatına son verilmiştir" (Ayhan 2009: 182). Yakup Kadri, Tiran elçiliğine atanmasının ince bir taktik olduğunu; "Dışarıya gönderilişinde ne bir gazap ne bir ceza manası vardır. Bu durum sadece Atatürk'e mahsus ince taktiklerden biriydi. Kadro meselesi bu suretle hem muarızlarını tatmin ve teskin edici bir şekilde hem de benim haysiyetimin, izzeti nefsim kırılmaksızın ve hakkımda bir takım zecri muamelelere meydan verilmeksizin kendiliğinden halledilmiş oluyordu" (Karaosmanoğlu 1998: 34) sözleriyle aktarmıştır. Yakup Kadri'nin, taktiğin farkında olduğunu söylediği buradaki sözleri bile, Atatürk'e olan hayranlığının bir göstergesidir. Yakup Kadri'nin Atatürk için kullandığı şu sözleri ise bu hayranlığının derecesini gösterme açısından daha açıklayıcı olmaktadır: "Çöngüldeki pars havada tehlike kokusunu sezince nasıl kulak kabartmaya, şimşekli gözlerini ormanın karanlık derinliklerine dikerek nasıl homurdanmaya başlar ve tehlike yaklaşınca nasıl üstüne atılırsa, o da Türkiye aleyhine cihanın en uzak bir noktasından aks eden bir söze çizgilenen bir harekette yahut da yurt içindeki en hafif bir huzursuzluğa karşı kendisini öylece tetikte tutup hücumu hazırlanır ve tam zamanında pençesini atmak fırsatını kaçırmazdı. Tarihin hemen bütün kudretli şahsiyetlerine, kahraman ve cihangirilere niçin aslan denildiğini ben o vakit anlardım" (Karaosmanoğlu 1998: 40).

Kadro, incelendiğinde derginin vatansever, modernleşme yanlısı ve devletçilik politikalarına ne kadar yakın olduğu görülmektedir. Derginin kapanmasına neden olarak gösterilen şey, derginin bir sayısında çıkan bir yazıdır. Bu yazı dergi muhalifleri tarafından farklı yorumlanmış, Atatürk'e bu durum belirtilmiş ve Atatürk taktik olarak Yakup Kadri'yi uzaklaştırma yoluna gitmiştir. Yakup Kadri'nin olaya karşı yorumu şu şekilde olmuştur: "Kaldı ki, ben bu dergiyi onun (Ata-

türk) izniyle çıkarıyordum ve içinde yazılanlara Halk Partisi'nin prensiplerinin izah ve tefsirinden başka bir mana vermek mümkün değildi. Biz bunda oportünistlerden bürokratlardan devşirme başıbozuk bir kalabalıkla bir inkılâp hareketinin yürütülemeyeceğinin; kadrosuz bir inkılâpçı partinin asla bünyeleşemeyeceğini; iddia ediyorduk. Biz bunda devletçilik namı verilen ekonomik sistemin monopolcülük demek olmadığını ispata çalışıyorduk. Böyle bir yanlış fikirle işletilen istihsal ve sanayi müesseselerinin sırtını devlet nüfusuna dayanmış bir menfaatçi gurubundan başka hiç kimsenin yüzünü güldürmeyeceğini halkın omuzlarında gittikçe ağırlaşan bir yük teşkil edeceğini ve kolektif kalkınma hareketine mani olacağını söylüyorduk” (Karaosmanoğlu 1998: 41). “Derginin kapanmasında iktidarda bulunan elitistlerin iktidarın söylemini bir başkasına devretme işleminden çok hoşlanmamaları neden olarak görülebilir. Devlette yapılanan aforizm kanadının, devlette seçkin bir durumdayken devletin kaynak ve olanaklarını kullanarak iş yapanların bu işten hiç hoşlanmayacakları kesindir. Çünkü dergi ideolojik yapı olarak devletçiliği savunmaktadır. Yayınlanan 360 makaleden 150 tanesi ekonomi ile ilgilidir ve bunların temelinde ekonomide devletçi bir mekanizmanın öngörüsü yatmaktadır. Diğer taraftan ilmi bakış olarak tarihsel materyalizmin benimsenmesi de bir başka sorun kaynağı olarak görülmüştür” (Demirci 2006: 44).

Kadro'ya olan talep her geçen gün artmış ve buna neden olarak, derginin inkılâp mücadelesini desteklemesi olarak gösterilmiştir. “Kadro, ilk Türk mecmuasıdır ki, Türkiye haricinin en ileri fikir cereyanları arasında müsavi bir seviye alıyor. Kadro, neşriyatının henüz yeni olmasına rağmen, Türkiye haricinde gittikçe artan bir fikri alaka ile karşılanmaktadır. Bu alakanın bizce en kıymetli taraflı, harp sonu devrinin ileri fikir mümessilleri tarafından inkılâbımızın müstakil bir ideolojisinin tedvin yolunda attığımız adımların ve vardığımız fikir merhalelerinin adım adım teyit olunmasıdır” (Kadro 1932/6: 5). Kadro'da Atatürk'ün sözlerine sık sık yer verilmesi derginin Atatürk'ü ve inkılâplarını ne kadar desteklediğini göstermektedir.

Kadro, Türkiye'nin bir inkılâp harekâtı içinde olduğunu belirtmiş ve inkılâp hareketine bağlanmak gerektiği vurgulanmıştır. ‘İnkılâp bitaraf bir nizam değildir. Onun içinde yaşayanların, taraftar olsunlar veya olmasınlar, ona intibak etmeleri lazımdır. İnkılâp, ona taraftar olanların iradelerine, taraftar olmayanların iradelerinin kayıtsız ve şartsız, bağlanması demektir’ (Kadro 1932/1: 1). “İnkılâp, ancak büyük hadiseler yapmak ve büyük kahramanlar doğurmak kabiliyetinde olan milletlerin işidir” (Kadro 1932/8: 4) ifadelerine yer veren Kadro, inkılâpların genişledikçe onun etrafındaki fikirlerin de büyüyeceğine inanmıştır. Dergide konuyla ilgili olarak “Mürekkepleştikçe derinleşen Türk inkılâbı, düşünce ve hareket arasındaki vahdeti, gün geçtikçe daha fazla tesis eylemektedir. Ve yapı arsasının henüz tozlu topraklı havası, hem gürlütlü ve hem de hoyrat faaliyetleri arasında, Türk milletinin yapısı, on dokuzuncu asrın hatalı ve yanlış hesaplı planlarına göre değil, yirminci asrın şuurumuza akseden kaidelerine göre genç ve zinde yükselmektedir” (Kadro 1932/7: 4) ifadeleri kullanılmıştır.

Kadro, Büyük Doğu'nun aksine Türk inkılâplarını bir batıcılık taklidi olarak görmemekte ve onları tam anlamıyla Türkiye'nin ortaya çıkardığı eserler olarak kabul etmektedir. Derginin yazarlarından Burhan Asaf, batıcılık iddiasına karşı çıktıklarını şu sözleriyle ifade etmiştir: *"Türk inkılâpçıları, taklit devresinin kapandığını ve Türk topraklarına has olan iktisadi, içtimai ve siyasi rejim şeklinin ancak o toprakların şeniyetlerine uygun orijinal bir yaratıcılıkla meydana getirilebileceğini ifadeleşen milli şuurun hareket ve vakia olmuş bir şiarı olarak peşinen ilan etmişlerdir. Öyle ki, garplılaştırma faslına sokulması mümkün hareketlerimize inkılâbımızın gayeleri nazarıyla bakmak doğrudan doğruya inkılâbımızın kadrini indirmekle birdir"* (Kadro 1932/8: 37). Kadro kendini inkılâp mücadelesiyle özdeşleştirmiştir, kendisini inkılâp mücadelesinin hizmetkârı olarak atadığını şu ifadeleri kullanarak dile getirmiştir: *"Biz hâlbuki bir nesiliz ki, milleti millet yapmak, onu toprağında müstakil tarihinde müstakil, iktisadında müstakil ve dilinde müstakil bir varlık kılmak için esen inkılâp kasırgasının yıktıklarını sırtımıza alıp hayatın dışına atmakla mükellefiz. Ömrümüz böyle geçecektir. Yeniye getirmek için, inkılâp, bizi eskitecektir"* (Kadro 1932/10: 3- 4). Kadro, inkılâp mücadelesini kendine bir amaç olarak edinmiştir. Bir inkılâp şevki ve inancı içerisinde. İnkılâbı bir idealizm olarak yorumlamış, ruhunu bu idealist heyecanın dokuduğunu ifade etmiştir. Bu heyecan, kaynağını, inkılâbımızın derin manasından aldığı ve bu kaynağın, sadece Türk nesline değil aynı zamanda daha sonra geleceklere de şuur olacağına da üzerinde durmuştur. İnkılâp ideolojisi meydanının Kadro'nun yanında, onun destekçisi olarak başka gazete ve dergilerin de olması gerektiğine işaret etmiş ve böyle bir durumun oluşmaması karşısında yani Kadro'nun tek kalışı Türk neslinin kuvveti olmadığını, ancak bir zaaf olabileceğini vurgulamıştır (Kadro 1933/13: 3- 4). İnkılâpların ülkenin her tarafına istenildiği gibi yaygınlık kazanması için ülkenin her tarafındaki Türk halkının aynı birliktelik ve kararlılıkla hareket etmesi gerektiği vurgulanmış ve ancak böyle olduğunda amaca ulaşabileceği üzerinde durulmuştur (Kadro 1933/14: 3-4).

Modernleşme yanlısı ve inkılâp destekçisi bir dergi olma özelliğini en baştan beri sürdürmüş olan Kadro'nun bu desteğini, *"Her inkılâp, inkılâpçı tedbirlerle yaşar, yayılır ve gürbüzleşir"* (Kadro 1932/1: 42- 43) ifadelerinde görmek mümkün olmuştur. Dergi modernleşme adına yapılmış olan tüm inkılâplarını desteklediği, *"Milli kurtuluş hareketiyle kendini bulan ve Gazi Mustafa Kemal'in şahsında en kuvvetli mümessilini yaratan Türk dehası, derhal 'ıslahçılık' zihniyetinden 'inkılâpçılık' zihniyetine geçti. İçtimai inkılâbımızın her safhasında aynı zihniyetin yaratıcı hamlelerini görüyoruz. Saltanat yerine Cumhuriyet, Mecelle yerine Medeni Kanun, fes yerine şapka, Arap Harfleri yerine yeni Türk Harfleri"* (Kadro 1932/1: 42- 43) ifadelerinde görülmektedir. Bu sözlerle eskinin bırakılıp yeninin örnek alınması gerektiği vurgulanmıştır. Derginin Harf İnkılâbını, Türkçülükle, ulusallıkla özdeşleştirip, onunla bir tutmuş olmasını şu ifadeler desteklemiştir: *"Harf İnkılâbı tamamıyla Türk inkılâbına has bir hamledir. Türk dehası, ameli ve cezri bir dehadır. Her şeyin daima en maksada uygun olanını bulur ve benimser. Arap harflerini ıslah tecrübesine kalkışan gülünç zihniyet Türk değil, Osmanlı zihniyetiydi. Yeni harflerimizi, milli kurtuluş hareketimizin*

en modern bir silah olarak tanıyoruz. İnkılâbı, halkın ruhuna sindirmek için en mükemmel vasıta yeni harflerimizdir. Halkın bilgi ve kültür seviyesini yükseltmek için yeni harflerimiz en kuvvetli bir maniveldir” (Kadro 1932/1: 42- 43).

Kadro, tıpkı inkılâplarda olduğu gibi bir yönüyle çağdaş ve evrenselken diğer yönüylese milli bir çizgi çizmiştir. Dergi, milli değerlere sahip çıkılması gerektiğini her fırsatta vurgulamıştır. Sahip çıktığı diğer bir konuysa ‘Dil Kurultayı’ olmuştur. Kadro’da, *“Yirminci asır, Asya’nın uyanışını müjdelerken bütün Orta Asya’yı bir güzel vatanın türbesini bekler gibi elinde tutan Türklük, dili dirilirken ve dili ile beraber bütün tarihi ve bütün kültürü tozlarını silkerek ayağa kalkarken, bu dilce ve tarihçe dirilmede en kararlardan hesap eski yurdun eski kaynağında yeni dilinin ve yeni dili ile beraber yeni kültürünün şahlanmasını görmek ister”* (Kadro 1932/10: 3- 4) şeklinde yer bulan ifadelerde derginin milli öğelere ve kültüre çok önem verdiğini göstermektedir. Türkiye’de modernleşme kavramına değinirken üzerinde durulması gereken önemli diğer bir alan ise ‘Halk Evleri’dir. *“Halk Evleri, cumhuriyet rejiminin milliyetçi, laik ve halkçı görüşlerini kitlelere aşılama için oluşturulmuş kültürel ve siyasal merkezler olarak 1931/32 yılında kurulmuştur. Halk Evlerine, özel olarak Türk folkloruna dayanan bir ulusal kültür kurmak, halka cumhuriyet prensiplerini öğretmek, cehaleti ortadan kaldırmak ve insanların hayat standartlarını yükseltecek araçlar geliştirmek gibi görevler yüklenmiştir”* (Karpat 2009: 333). Halk Evleri için *“tam zamanında atılmış bir adımdır”* ifadelerini kullanan Kadro dergisi, Halk Evlerinin amacını şu şekilde açıklamıştır: *“Halk Evleri talimatnamesine nazaran bu adımın manası ‘millet içindeki kültür telkinlerini ve hareketlerini bir merkez etrafında toplamaktır’* diye hülasa edilebilir. Gençliği toplayış ve tatmin edişte kültür silahları kadar emin ve tecrübe edilmiş diğer bir vasıta hatırlanamaz” (Kadro 1932/3: 36).

Türkiye’nin modernleşmesi hareketinde kadınlara önemli görevler yüklenmiştir. Atatürk, kılık kıyafetin çağdaşlık göstergesi olduğunu: *“Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir bez veya bir peştamal veya buna mümasil bir şeyler atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya yere oturarak yumulur. Bu tavrın mana ve medlulü nedir? Efendiler medeni bir millet anası, millet kızı bu garip şekle bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hal milleti çok gülünç gösteren bir manzaradır. Derhal tashihi lazımdır”* (Lewis 1988: 270) şeklindeki sözleriyle ifade etmiştir. Atatürk’ün bu görüşüne sıkı sıkıya bağlı olan Yakup Kadri, her defasında milli değerlere sahip çıkılması gerektiğini söylemiştir. Onun milli olmaktan kastı; dil, harf gibi inkılâplardır. Ona göre; caz, bar ve sinema gerekli olmalıdır. Yakup Kadri millidir, ancak onun milliliği çarşafı kabul etmemektedir. Yakup Kadri, inkılâpların çok az yerde yaygınlık göstermesinden şu şekilde yakınmıştır: *“Beyoğlu’na yani sinemaya, caz’a bara, kumara... Yeni Türk nesillerini Avrupalılaştırmak sisteminin bu dört terbiye şekli, en kuvvetli esaslarını teşkil eder. Bugün, inkılâbımızın bu onuncu yılında, hileşer’iyesiz şapka veya kasket giyenler, Medeni Kanun’a göre evlenip boşananlar ve yeni harflerle yazıp okuyanlar bütün Türkiye’de on bin kişiyi geç-*

mez. *Bütün Anadolu kasabalarında, Ankara'nın, İzmir'in İstanbul'un bütün kenar mahallerinde kadınlar sımsıkı kapalıdır. Kocalarına şeriatça bağlıdır*" (Kadro 1932/10: 43).

Yakup Kadri yurt dışından (Rusya ve İtalya) döndükten sonra Türk inkılâbı içerisinde olan Türkiye'deki halkın içinde bulunduğu durumu; "*Gerek Rusya gerek İtalya dönüşü memlekette yadırgadığım yalnız birer lüks eşya gibi dolaşan kadınlarımız olmadı. Şehir sokaklarının tenhaliğinden, durgunluğundan, yüreğime bir derin gariplik çöktü. Bu sokaklarda görülen tek tük insanlarda da öyle bir avarelik, öyle bir nereye gideceğini, ne yapacağını bilmez kimselerin sersemliği vardı ki... Onları, adeta omuzlarından tutup sarsmak ve 'Ne yapıyorsun? Bu ne tembellik, ne uyuşukluk? Biliyor musunuz ki, burası da bir inkılâp diyarındır. Burada da tıpkı benim geldiğim yerlerdeki gibi her şey yeni baştan yapılmakta, cemiyetin mimarisi temellerinden değiştirilmekte, topraklar, taşlar, kafalar, ruhlar hep kökünden işlenip imar edilmektedir. Bilmiyor musunuz ki, bir hummalı oluş içindeyiz? Burada da, her taraf tekevvün halinde bir dünya gibi durmaksızın fıkır fıkır kaynamalı değil mi?'" "İçki, uyuşturucu, kumar, fuhuş, pornografi, rüşvet, kayırmacılık, modern hayatın olmazsa olmazlarıdır" (İzzetbegoviç 1992: 121) ifadelerini kullanarak şaşkınlıkla ve Rusya-İtalya ile yaptığı karşılaştırmayla anlatmıştır. Yakup Kadri, bu karşılaştırmayı yaparken eskinin ve yeninin bir arada yaşandığının sinyallerini vermektedir. Bu durumda modernleşmenin, kişilerin kendilerine özgümlüklerini çözdüğü ve böylece yabancılaşma adı verilen bir durumun ortaya çıktığı (Black 1986: 27) söylenebilmektedir. Yakup Kadri, yukarıdaki ifadelerde, batılaşma inkılâbını daha tam anlamıyla kavrayamamış olan halkın içinde bulunduğu durumun kötü olduğu yönünde bir göndermede bulunmuştur.*

Yakup Kadri, her adım başında kurulan sinemalardan, duvarlardaki boyalı insan resimlerinden, uygunsuz vaziyetlerden ve herkesin bu durumu birbirlerini ite kaka nasıl izlediklerinden bahsetmiştir ve bu durumu, inkılâpların doğru dürüst özümsememelerine ve batıdan alınanların yanlış alınmasına bağlamıştır. Yakup Kadri, ülkenin içerisinde olduğu ve kendisinin eleştirdiği söz konusu durumu yine Rusya ile yaptığı şu karşılaştırmayla bitirmiştir: "*Bir de Rusya'daki duvar ilanlarını hatırlıyorum. Hepsi inkılâbın yeni bir meselesini, yeni bir davasını, bir muvaffakiyetini veya bir hatasını ifade eder. Lenin'in yirmi metre boyundaki resmi etrafında beş yıllık planın, bu öpüşen kafaların, bu bıçak sallayan kollardan daha müheyyiç rakamları... ve gece gündüz kapılarını önü hınca hınç dolu tiyatroları düşünüyorum. Her birinin içi bir sanat mabedidir*" (Kadro 1933/15: 32- 33). Yakup Kadri, bu durumu inkılâpları doğru bir şekilde özümsememeye bağlasa da, Black (1986: 28), "Genel olarak, cinayet, hırsızlık, gasp ve benzeri suçlar; boşanma, intihar, akıl hastalığı gibi toplumsal karışıklığın bütün kategorilerinde, toplumlar modernleştikçe oransal bir artış görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, bir taraftan kırdan kente insanların göçüyle birincil ilişkilerin gevşemesi, diğer taraftan da geleneksel toplum kurallarının yaptırımlarının etkinliğini yitirmesine" bağlamıştır.

Kadro, Türk inkılâbının kendine has bir yapısı olduğunu, bir yandan çağa ayak uydururken diğer taraftan milli olabileceğini ve onun ne Faşizme, ne Komünizme ne de Liberalizme benzediğini söylemiştir: *“Türk İnkılâbının bir sınıf diktatöresini temsil eden komünizmden, sınıflar arasında ve sınıfların hayatıyeti lehine bir muvazene temsil eden Faşizmden ve nihayet cihan mikyasında sınıflar, zümreler, tezatlar nizamı olan Liberalizmden ayrılan vasfı bu; onun milliğidir”* (Kadro 1932/10: 44-46). Kadro, Türk inkılâbına eşsiz bir görev yüklemiş ve onun ne Tanzimat’la ne de Meşrutiyetle karşılaştırılmayacağını, *“Türk inkılâbı, Tanzimat ve Meşrutiyet gibi kafasız, yüreksiz ve türküsüz olamaz. Onun için o, yaratacaktır, ilimde, ahlakta, sanatta... Başıbozukluğun yerine şahsiyet koyacaktır. Ankara, nasıl, siyasetle Babiâli enkazını tarumar ettiyse, ilimde darülfünunun zihniyetini, ahlakta kötü ferdiyetçiliği, sanatta manasızlığı da söküp atacaktır. Bunlar, yeninin, yaratıcılığın tezahürleridir”* (Kadro 1933/19: 38- 40) ifadeleriyle dile getirmiştir. Dergi, Türk inkılâp hareketinin, hilafeti kurtarmak için yapıldığını zannedenlerin, yanıldığını ve heyecanlarının kaynağını medreselerden ve şeyhlerden aldıklarını, aynı şekilde Türk inkılâbını bir demokrat inkılâbı zannedenlerinse, heyecanlarını garbin istismarcı ilminden ve darülfünundan aldıklarını (Kadro 1933/21: 50) ifade etmiştir. İnkılâp mücadelesinde Kadro, kendi vazifesini; *“Türk inkılâbını, Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir”* (Kadro 1933/22: 8) şeklinde anlatmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Kurtuluş Savaşı’ndan zaferle çıktıktan sonra inkılâp sahasında önemli bir mesafe kat etmiştir. Siyasi, ekonomik, kültürel alanlarda çok sayıda yenilik getirilmiş ve çoğu başarıyla uygulanmıştır. Bu durumdan oldukça memnun olan Kadro, memnuniyetini: *“On yıllık yolculuğumuzda, önümüzdeki uzaklardan ayrılmayan gözlerimizi bir an arkaya çevirip de geri, müteaffin bir yapıyı tekmeliye, tekmeliye aldığımız hızı görmek insana ne taşırıcı bir gurur veriyor. Eskiye inkârla işe başlayan, eskiden hiçbir şeye kulak asmamakla şahlanan yeni hareketimiz tam manasıyla katıksız bir inkılâptır. Onda ne bir idareci maslahat zihniyeti, ne de bir taklit çeşnisi vardır. İnkılâbımızı millet mikyasında bir sergüzeşt sanan gafiller; onun bu özlü içine eğilip de bakmayan, bakıp da aradığını bulamayanlardır. Yoksa ufacık bir düşünce yordamıyla onun karşısında cılızlaşmamak imkânsızdır. Türk inkılâbı cihanda eşi görül-meyen her taraflı, çeşitli bir inkılâptır”* (Kadro 1933/18: 65) ifadeleriyle anlatmıştır.

SONUÇ

Modernizm, kökleri daha eskilere dayansa da, asıl gelişmesini sanayi devriminden sonra göstermiştir. Toplumlar, ‘modern toplumlar’ ve ‘modern olmayan toplumlar’ şeklinde ikiye ayrılmış ve ona göre değerlendirilmişlerdir. “Modernleşme kavramı ile modernleşen toplumsal yapının ve toplumsal sürecin oldukça soyut nitelikleri ifade edilmektedir. Bu nitelikleri taşıdıkları ölçüde toplumlar ‘modern’, bu nitelikleri elde etmede başarılı oldukları ölçüde de ‘modernleşen’ olarak nitelenmişlerdir” (Ateş 2004: 65). Burada modernleşme kavramı, bir farklılaşma süreci olarak tanımlanmıştır. Kültürel bakış açısına göre modernleşme, bir

süreç şeklinde akılcılaşıma kişilikle ilgili olarak ise, bireycileşme olarak kendini açığa vurabildiği gibi insanın çevresi ile olan ilişkisinde etrafını denetime alması sonucunda ortaya çıkan bir evcilleştirme veya tahakküm altına alma olarak ortaya çıkabilmiştir (Loo ve Reijen 2006: 36). Modernlik, insanlığı ve arzuyu tarihin merkezine yerleştirerek demokratik bir politikaya yönelimi tanımlamaktadır. Artık geçmişe dönmek mümkün olmamakla birlikte komuta ve otorite ideolojilerini yeniden yerleştirmek ve böylece kitlelerin endişe ve korkularıyla, insanların hayatın belirsizliklerini azaltma ve güvenliğini artırma arzularıyla oynayarak yeni bir aşkın güç kurmak gerektiği ifade etmektedir (Hardt ve Negri 2008: 98-99). Berkes, çağdaş bir dünyada var olabilmenin kendimizi değiştirmemize bağlı bir iş olduğunu, toplumsal, ekonomik ve bilimsel alanlarda ilerleyebilme yolunun bu tutumu almakla açılabileceğini; “Bilimsel buluşların yarattığı harikaların bütün dünyanın yaşama koşullarında büyük değişiklikler yarattığı bir çağda, hiçbir ulus geçmişlerini geleneksel bağlılıklarıyla varlığını tutunduramaz. Artık eskinin bütün artıklarını, kafalarda bunlar üzerine yerleşmiş inançları söküp atmak zorluğu vardır” (Berkes 1978: 514) ifadeleriyle çok kesin bir şekilde dile getirmiştir.

Osmanlı, ülkenin gidişatı kötüye gittiği andan itibaren ıslahat çalışmaları adı altında kendini bir modernleşme hareketine adadıysa da çok fazla başarılı olmadı. Türkiye’de ise, bu modernleşme çalışmaları inkılâp adı altında yapıldı ve her alanda inkılâp girişimlerinde bulunuldu. Amaç, Türkiye’yi çağdaş, modern ülkeler seviyesine getirmek ve kalkındırmaktı. Türkiye tarihinde, “önce ıslahat, sonra muasırlaşma, asrileşme ve garplılaşma olarak bilinen modernleşme, yönetici elitlerin hem ideolojisi hem de kullandıkları güçlerin yegâne meşruiyet kaynağı olmuştur. İdeolojik tarafı politik elitler taşıırken köylüler, mülk sahipleri ve diğer emekçi gruplar modernleşmenin ekonomik yükünü taşımışlardır” (Karpat 2002: 78).

‘Emekçi’ olarak tarif edilen sınıf içerisinde, basın ve dolayısıyla gazeteciler de bulunmuştur. Meşrulaştırma çalışmaları açısından basının gücü tartışılmayacak bir gerçektir. Atatürk’ün yürüttüğü inkılâp adı altında yapılan modernleşme çalışmalarının da basından bağımsız olarak hareket ettiği söylenememektedir. Karşılıklı anlayış içerisinde yürütülen modernleşme çalışmalarına, basın bazen destekçi olmuş bazense muhalif bir tavır takınmıştır. Bu çalışmada, bu konuda zıt bakış açılarına sahip olan iki dergi incelenmiştir. İki dergi de tek parti döneminin hâkim olduğu dönemlerde yayımlanmıştır. İki dergi hem çıkış zamanı açısından hem de modernleşme olgusuna bakış açıları açısından farklılık göstermektedir. Bu dergilerden biri, kendini modernleşme çalışmalarına adanmış olan ve onları destekleyen Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından çıkarılan Kadro dergisidir. Diğer dergi ise amaç açısından Kadro’nun tam tersi bir çizgi çizen, yani modernleşmeye karşı çıkan ve Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkarılmış olan Büyük Doğu dergisidir.

Büyük Doğu, hemen hemen tüm sayılarında, ister kapak ister iç sayfalarda olsun, plajlardan manzaralar konularında fotoğraflara yer vermiş ve bunları eleştirmiştir. Bunun Türk kadınına yakışmayan davranışlar olduğu ve Türk kadınının bir an önce kendine çeki düzen vermesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bunu engellemek amacıyla derginin bir öncü vazifesi olduğunu da dile getirmiştir. Her zaman bir 'ruh kaybından' bahsetmiştir. Bu ruh kaybı, inançla özdeşleştirilmiş ve asıl kast edilen aslında 'inanç kaybıdır.' Büyük Doğu, sayfalarında bir ahlak savunucusudur. Yozlaşan bir toplumdaki görüntüler sunulmakta ve bu konuda önlem alınmadığından dolayı iktidar sürekli olarak eleştirilmektedir. Büyük Doğu, Türk toplumunun bu durumunu: "Yüz yıldır derin bir kıtlık çekmekteyiz! Ne altın, ne kalyan, ne fabrika ne tezgah, ne maden, ne buğday kıtlığı... Kısaca ve sadece münevver kıtlığı; gerçek münevver kıtlığı..." (Büyük Doğu 1946/23: 2) ifadeleriyle bir kıtlık durumuna da benzetmiştir. Büyük Doğu sürekli olarak- özellikle ilk sayılarında- bir doğu- batı medeniyeti karşılaşması yapma ihtiyacı duymuştur. Bu karşılaştırmada modern olarak lanse edilen, kabul edilen batı medeniyetinin aslında özünü doğu medeniyetinden aldığını ve doğu medeniyetinin batı medeniyetinden daha üstün bir konuma sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda, tüm doğu toplumları gibi Türk toplumunun da batı taklitçiliğinden kaçınması gerektiği derginin sayfalarında ısrarla vurgulanmıştır. Büyük Doğu tek partinin olduğu ve muhalif bir partinin olmadığı dönemde adeta muhalefet rolünü yerine getirmiştir.

Kadro dergisinde ise, durum tam tersi yönde işlemiştir. Yakup Kadri bir nebze de olsa çarpık bir modernleşme anlayışına karşı çıkmışsa da, aslında hem Yakup Kadri hem de Kadro gerçek amacını hiçbir zaman unutmamış ve buna göre, yazılar yayınlamıştır. Yayınlandığı dönemde modernleşme çalışmalarının en büyük destekçisi olmuş olan dergi, aynı zamanda kadınların çarşaf giyinmelerini ve kapanmalarını da sert bir dille eleştirmiştir. Derginin göze çarpan diğer bir özelliği ise, çağdaş olmasının yanında yerelliği de elinden bırakmayıp milli bir duruş sergilemesidir. Özellikle 'Harf İnkılâbı ve Dil Kurultayı' gibi modernleşme çalışmalarında bu tavrını çok rahat görmek mümkün olmuştur. Derginin her sayısında, 'modern toplum', 'modern birey', 'modern Türkiye' naraları yükselmiş ve bunun tüm toplumda yansımalarının görülmesi istenmiştir.

Sonuç olarak çalışma genel anlamda bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda; Büyük Doğu dergisinin modernleşme ve inkılâp hareketlerine karşı bakış açısında geleneksel, muhafazakâr bir çizgi izlediği görülmüştür. Dergi, içeriğinde hem milliyetçi hem de İslami değerlerine bağlı bir karakter geliştirmiş, modernleşme hareketlerini desteklememiştir. Dergi, batıdan alınan modernizm/ batılâşma/ inkılâp örneklerini eleştirmiş ve bunları 'modernlik' olarak değil 'ilkellik' olarak değerlendirmiştir. Büyük Doğu, ayrıca bu durumu 'ruh kaybı', 'inanç kaybı' ve 'ahlak kaybı' olarak görmüştür. Dolayısıyla Büyük Doğu, cumhuriyet sonrası Türkiye'de modern dünyaya ayak uydurmak amacıyla gerçekleştirilen inkılâp ve modernizm hareketlerine karşı destekleyici bir rol üstlenmemiş, tam tersi on-

ların karşısında bir duruş sergilemiştir. Kadro dergisi ise, Büyük Doğu'nun aksine, cumhuriyet sonrasında gerçekleştirilen inkılâp hareketlerini üretmiş olduğu söylemlerle sürekli desteklemiştir. Kadro dergisinin inkılâpların gerçekleştirilmesi yolunda ilk temelleri atan Atatürk'ün desteğiyle çıkmış olması bu durumun hiç de şaşırtıcı olmadığını göstermektedir. Kadro, inkılâp hareketlerinin, ülkenin her anlamda dünya ile yarışır bir duruma gelmesi noktasında, gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuş ve bu durumu 'modern hayatın kaçınılmaz bir gerekliliği' olarak sunmuştur. Dergi yeri geldiğinde batılşma ya da inkılâp hareketlerinin toplum içerisinde gerçek anlamda uygulanamamasını eleştirmiştir. Bu noktada Kadro ve Büyük Doğu dergilerinin konuyla ilgili zıt eğilimlere sahip olduğu görülmektedir. Kadro modernizmin gerekliliğini savunurken Büyük Doğu, bu durumun ülkenin ahlaki ve İslami çizgisinin çok ötesine geçtiğini ve toplumu özünden koparacağını vurgulamıştır. Bu durumda, aynı döneme ait iki derginin aynı olaylara farklı bakış açıları sergilemeleri dergilerin sahip olduğu farklı ideolojik yapılarıyla alakalı olduğunu söylemek yanlış olmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aydemir Ş S (2005) *Suyu Arayan Adam, Remzi Kitabevi, İstanbul.*
- Aydın M (2009) *Moderniteye Dışarıdan Bakmak, Açılım Kitap, İstanbul.*
- Ayhan B (2009) *Atatürk ve Basın, 1.Baskı, Palet Yayınları, Konya.*
- Ateş H (2004) *Modernlik ile Postmodernlik Arasında Kamu Yönetimi, Güngör Erdumlu (Ed.), Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye, Babil Yayınları, Ankara.*
- Bağce H E (2004) *Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni, Güngör Erdumlu (Ed.), Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye, Babil Yayınları, Ankara.*
- Berkes N (1978) *Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu- Batı Yayınları, İstanbul.*
- Berman M (1992) *Modernlik: Dün, Bugün Yarın, Ümit Altuğu (çev), Birikim Dergisi, Sayı: 34.*
- Bingöl Y (2004) *İmparatorluktan Modern Ulus Devlete: Türkiye'de Ulusal Bir Dilin Yaratılmasına Doğru, Güngör Erdumlu (Ed.), Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye, Babil Yayınları, Ankara.*
- Black C E (1986) *Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri, Fatih Gümüş (Çev), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.*
- Bostancı M N (2002) *Cumhuriyetimiz, Vadi Yayınları, Ankara.*
- Çiğdem A (2010) *Bir İmkân Olarak Modernite: Weber ve Habermas, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.*
- Demirci F (2006) *Kadro Hareketi ve Kadrocular, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15, 35-53.*

Fırat A H (2005) Bir Dönem Tartışmalarının Seyri: 1932- 1935 Yıllarında Matbuat Tartışmaları Bağlamında Kadro, Kooperatif ve Fikir Hareketleri Dergileri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hardt M ve Negri A (2008) İmparatorluk, Abdullah Yılmaz (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

İzzetbegoviç A (1992) Doğu ve Batı Arasında İslam, Nehir Yayınları, İstanbul.

Jeanniere A (1993) Modernite Nedir?, Nilgün Tural Küçük (çev), Vadi Yayınları, İstanbul.

Karaosmanoğlu Y K (1990) Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Karaosmanoğlu Y K (1998) Zoraki Diplomat, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Karpat K H (2002) Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus, Akile Zorlu Durukan- Kaan Durukan (çev), İmge Kitabevi, Ankara.

Karpat K H (2009) Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji, Güneş Ayas (çev), 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.

Köker L (2009) Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, 11. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Lewis B (1988) Modern Türkiye'nin Doğuşu, Metin Kıratlı (çev), 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Loo H V D ve Reijen W V (2006) Modernleşmenin Paradoksları, Kadir Çanatan (çev), İnsan Yayınları, İstanbul.

Mardin Ş (2004) Türk Modernleşmesi- Makaleler 4, İletişim Yayınları, İstanbul.

Sevil M (1999) Türkiye'de Modernleşme ve Modernleştiriciler, Vadi Yayınları, Ankara.

Sunay C (2004) Modernleşme ve Çevre, Güngör Erdumlu (Ed.), Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye, Babil Yayınları, Ankara.

Touraine A (2002) Modernliğin Eleştirisi, Hülya Tufan (çev), 4. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Türkeş M (1999). Kadro Hareketi: Ulusçu Sol Bir Akım, İmge Kitabevi, Ankara.

Yıldırım A ve Şimşek H (2008) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Dergiler

Büyük Doğu (Necip Fazıl Kısakürek) (1943- 1951 arası tüm sayıları).

Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 1, 17 Eylül 1943, İbrahim Horoz Basımevi.

Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 2, 24 Eylül 1943, İbrahim Horoz Basımevi.

- Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 3, 01 Ekim 1943, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 4, 08 Ekim 1943, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 9, 12 Kasım 1943, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 10, 19 Kasım 1943, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 12, 03 Aralık 1943, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 14, 17 Aralık 1943, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 18, 01 Mart 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 22, 29 Mart 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 23, 05 Nisan 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 31, 31 Mayıs 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 35, 28 Haziran 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 37, 12 Temmuz 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 44, 30 Ağustos 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 2, Cilt:3, Sayı: 57, 06 Aralık 1946, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 2, Cilt:3, Sayı: 63, 16 Mayıs 1947, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 2, Cilt:3, Sayı: 68, 17 Ekim 1947, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 3, Cilt:4, Sayı: 72, 19 Aralık 1947, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 3, Cilt:4, Sayı: 73, 26 Aralık 1947, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 3, Cilt:4, Sayı: 87, 02 Nisan 1948, İbrahim Horoz Basımevi.
Büyük Doğu, Yıl: 5, Sayı: 5, 11 Kasım 1949, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 5, Sayı: 7, 25 Kasım 1949, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 5, Sayı: 11, 23 Aralık 1949, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 6, Sayı: 24, 01 Eylül 1950, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 6, Sayı: 28, 29 Eylül 1950, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 6, Sayı: 31, 20 Ekim 1950, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 6, Sayı: 35, 17 Kasım 1950, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 6, Sayı: 38, 08 Aralık 1950, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 6, Sayı: 40, 22 Aralık 1950, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 7, Sayı: 42, 05 Ocak 1951, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 7, Sayı: 43, 12 Ocak 1951, Şaka Matbaası.
Büyük Doğu, Yıl: 7, Sayı: 48, 16 Şubat 1951, Şaka Matbaası.

Büyük Doğu, Yıl: 7, Sayı: 50, 02 Mart 1951, Şaka Matbaası.

Büyük Doğu, Yıl: 7, Sayı: 53, 23 Mart 1951, Şaka Matbaası.

Kadro (Yakup Kadri Karaosmanoğlu) (1932- 1935 arası tüm sayıları).

Kadro, Ocak 1932, Sayı: 1, Milliyet Matbaası, İstanbul.

Kadro, Mart 1932, Sayı: 3, Milliyet Matbaası, İstanbul.

Kadro, Haziran 1932, Sayı: 6, Milliyet Matbaası, İstanbul.

Kadro, Temmuz 1932, Sayı: 7, Milliyet Matbaası, İstanbul.

Kadro, Ağustos 1932, Sayı: 8, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Ekim 1932, Sayı: 10, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Ocak 1933, Sayı: 13, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Şubat 1933, Sayı: 14, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Mart 1933, Sayı: 15, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Haziran 1933, Sayı: 18, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Temmuz 1933, Sayı: 19, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Eylül 1933, Sayı: 21, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.

Kadro, Ekim 1933, Sayı: 22, Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş, İstanbul.